

M^m

BİLANÇO

TÜRMOB AYLIK YAYIN ORGANI • SAYI : 59 • EYLÜL 2001

5 FİYATI:2.500.000.-TL.

- *Fakirleşmenin göstergesi; faiz dışı bütçe fazlası*
- *Kamu harcama yönetimi değişiyor*
- *Enflasyonda mevsimsel dalgalanmalar*
- *Devalüasyon dış ticaret etkileşimi*
- *Fon bankalarının acı bilançosu; onbin işsiz*

Ekonomik Rapor

Sahibi
Mustafa ÖZYÜREK

Genel Yayın Yönetmeni
Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ali Ekber DOĞANOĞLU

TÜRMOB
Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
tarafından yayınlanmaktadır

Adres
Gençlik Caddesi No:107
06570 Anıttepe - ANKARA
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)
Fax: (0.312) 23 50 73
http: www.turmob.org.tr
e-mail:alid@turmob.org.tr

Baskı
Ümit Matbaası
(0.312) 419 38 26

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı
Bilanço Dergisi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya
tamamı alıntı yapılamaz

Yanlış kararlar ve bedelleri

Türkiye Ağustos ayını önemli gelişmeler yaşayarak geçirdi. Ayın ilk haftalarında para piyasalarında yaşanan dalgalanmalar, son haftalarda olumlu bir seyir izlemeye başladı. Ancak gündeme damgasını vuran olay ise değerli bir insan olan İşadamı Üzeyir Garih'in bir cinayet sonucu aramızdan ayrılmasıydı. Bu cinayet ülkemizin ne durumda olduğunun da adeta bir fotoğrafı gibiydi.

Katil zanlısının geçmişi, birden gözlerin tekrar af yasasına çevrilmesine neden oldu. Koyduğu kuralları uygulayamayanlar bunun bedelini bugüne kadar ağır bir şekilde ödedi ve ödetti. Umarım bu bedel ağırlaşarak devam etmez.

Bu cinayetdeki neden ve sonuç ilişkileri aslında bir anlamda toplumsal yaşantımızın her alana yansımış fotoğrafını oluşturuyor. Ekonomimizin bugün içine girmiş olduğu çıkmazda, hiçkimsenin sahiplenmediği yanlış politikalar sonucu ortaya çıkmadı mı?

TL'ye itibar kazandırmak için çeşitli kampanyalar yürütülüyor. Elbette TL değer kazanmalı ve itibarlı bir para birimi olmalı. Ancak paranın değer kazanması uygulanacak ekonomik politikalarla sağlanabilir.

Bu sayımızda da makro ekonomik gelişmeleri haber ve yorumlarla sizlere aktarmaya çalıştık. Önümüzdeki günlerde yoğun olarak tartışılacak olan enflasyon hedeflemesi konusunu ayrıntılı bir şekilde sayfalarımızda yer verdik. Değimizin bu sayısında beğeni ile okuyacağınızı umuyoruz.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle.

Nail SANLI
Genel Sekreter

Fakirleşmenin göstergesi; Faiz dışı bütçe fazlası

Üçüncü çeyreğin ilk dilimine ilişkin konsolide bütçe rakamları yaşanan ekonomik krizin etkisini yansıtmaya başladı. Rakamlar yaşanan krizin bütçeyi olumsuz etkilediğini gösteriyor. Yedi aylık verilere göre vergi gelirlerinde %37,3 artış gerçekleşti. Aynı dönemde enflasyon (TEFE) %49,3 artış yaşandı ve reel olarak vergi gelirlerinde %12 gerileme yaşanmış oldu. Özellikle KDV ve ATV tahsilatındaki düşüklük reel sektördeki krizin bütçeye yansımaları oluşturdu. Uzmanlara göre piyasada bir canlanma olmazsa vergi tahsilatındaki

gerilemenin kaçınılmaz olarak devam etmesi bekleniyor.

Ocak-temmuz döneminde konsolide bütçe vergi gelirleri geçen yılın eş dönemine göre yüzde 37.3'lük bir artışla 19 katrilyon 737.9 trilyon lira düzeyinde oluştu. Aynı dönemde devlet 18 katrilyon 849.3 trilyon liralık iç, 1 katrilyon 763 trilyonluk da dış olmak üzere toplam 20 katrilyon 612.4 trilyon lira faiz ödemesi gerçekleştirdi. Geçen yılın aynı dönemine göre iç borç faiz ödemelerinde yüzde 40.4, dış borç faiz ödemelerinde yüzde 113.2 artış yaşan-

dı. Yedi aylık faiz ödemesi, bu dönemdeki vergi gelirlerinin yüzde 104.4'üne ulaştı. Böylece faiz harcamaları vergi gelirlerinin üzerine çıkmış oldu.

Yedi aylık dönemde konsolide bütçe kapsamında yapılan toplam harcamalar geçen yılın eş dönemine göre yüzde 44.4 artarak 39 katrilyon 340.3 trilyon lira düzeyinde gerçekleşti. Gelirlerin yüzde 48.7'lik artışla 27 katrilyon 35.1 trilyon lira olduğu ilk yedi ayda, bütçe açığı 12 katrilyon 305.2 trilyon lira olarak gerçekleşti. Vergi gelirleri tahsilatı enflasyonun al-

	Ocak - Temmuz (Trilyon)			2001 Yılı
	2000	2001	Artış (%)	Bütçe Hedefi
Vergi Gelirleri	14.373	19.737	37.3	37.710
Gelir Vergisi	3.294	6.326	92.0	10.186
Kurumlar Vergisi	1.009	1.213	20.2	2.100
Motorlu Taşıtlar Vergisi	144	300	108.3	378
Dahilde Alman KDV	2.349	3.422	45.6	7.220
Taşıtlar Alım Vergisi	216	140	-35.1	431
Akaryakıt Tüketim Vergisi	2.035	2.457	20.7	5.650
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	496	1.110	123.7	1.180
Özel İletişim Vergisi	192	288	50.0	618
Özel İşlem Vergisi	115	176	53.0	400
İthalde Alman KDV	1.982	2.502	26.2	5.923
Vergi Dışı Normal Gelirler	1.711	4.747	177.4	6.778

2000 – 2001 Konsolide Bütçe Kümülatif Tahakkuk- Tahsilat Oranları	KÜMÜLATİF TAHAKKUK- TAHSİLAT ORANLARI OCAK-TEMMUZ		
	2000 (%) [1]	2001 (%) [2]	Artış (%) [2/1]
Gelirler	80.8	77.6	-0.3
Genel Bütçe Gelirleri	80.6	77.4	-0.4
Vergi Gelirleri	82.1	78.3	-0.4
Gelirden Alınan Vergiler	77.4	73.9	-0.4
Gelir Vergisi	75.5	76.6	0.1
GVK Göre Alınan Geçici V.	49.6	55.1	11.0
Kurumlar Vergisi	69.7	59.5	-14.6
KVK göre Alınan Geçici V.	91.6	83.8	-0.8
Servetten Alınan Vergiler	64.0	51.4	-19.6
Motorlu Taşıtlar Vergisi	58.1	53.7	-0.7
Mal ve Hizmetlerden alınan V.	82.2	78.7	-0.4
Dahilde Alınan KDV	71.2	64.1	-0.9
Taşıtlar Alım Vergisi	99.3	98.9	-0.04
Akaryakıt Tüketim Vergisi	98.6	98.3	-0.03
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	95.6	98.1	0.26
Özel İletişim Vergisi	100.0	96.1	-0.39
Özel İşlem Vergisi	94.8	89.2	-0.5
Dış Ticarettten Al. Vergiler	100.0	100.0	
İthalde Alınan KDV	100.0	100.0	
Vergi Dışı Normal Gelirler	73.8	77.4	0.4
Katma Bütçe Öz Gelirleri	97.4	98.1	0.07

tında kalırken, aynı zamanda tahakkuk-tahsilat oranında da düşüş gözlemlendi. 2000 yılının yedi ayında tahakkuk eden verginin %82,1'i tahsil edilirken, 2001 yılının aynı döneminde bu oran %78,3'e geriledi.

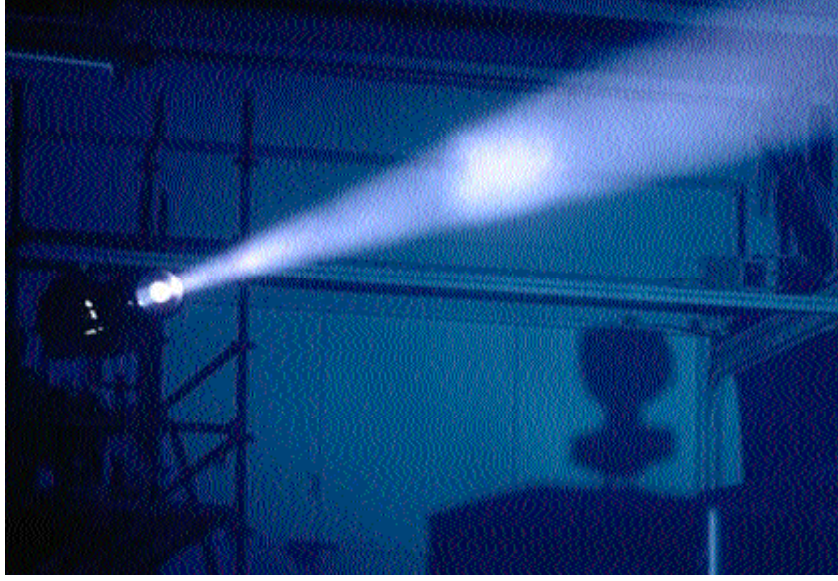
TÜRMOB Genel Başkanı Mustafa Özyürek bütçeye ilişkin verileri şöyle değerlendirdi; Bütçenin ilk yedi aylık verilerine bakıldığında, önceki döneme göre toplam gelirlerde %49 ve vergi gelirlerinde ise %37 artış görülüyor. Aslında 2000 takvim yılında gerçekleşen ortalama enflasyon oranları dikkate alındığında reel bir artış yok. Özellikle vergi gelirlerinde reel anlamda düşüş var. Bu trend vergi gelirlerindeki artışın beklenen enflasyonun çok altında kalacağını gösteriyor. Oysa vergi gelirlerinde reel artış yaratmak için her türlü maliyecilik tekniği kullanılmıştı. Rakamlar krizin vergi gelirlerine ciddi biçimde yansımalarını gösteriyor ve vergi gelirlerinde hedefin realize edilmesi mümkün görünmüyor.

Bütçe rakamları içinde en dikkati geçen kalem vergi dışı gelirlerdeki olağanüstü artıştır. Bir önceki yıla göre vergi dışı gelirler %177 oranında artış göstermiş. Söz konusu artışın kaynağı İş Bankası-Telekom İtalia Mobile ortaklığının (İŞ TİM - Aria) ödediği GSM 1800 lisans satış bedeli. Buradan yaklaşık 1.5 katrilyon tahsilat yapılmış.

Ocak-temmuz bütçe açığı yaklaşık 12 katrilyon. Bir önceki aya göre artış ise yine yaklaşık olarak 4 katrilyon. Yani bundan sonraki aylarda, bütçe hedefi de dikkate alındığında aylık bütçe açıklarının bu civarda olacağı söylenebilir.

Faiz dışı bütçe fazlası fakirleşmenin göstergesi. Son yıllarda ekonomi ile uğraşan (ki artık şartlar

herkesi ekonomist yaptı) herkesin dilinden düşmeyen bir kavram var. Faiz dışı bütçe fazlası. Yalın hali ile faiz dışı bütçe fazlasının anlamı şudur: Bütçe giderleri içinde yer alan faiz giderlerini dışarıda bırakır ve bütçe gelirleri ile giderlerini karşılaştırdığımızda ortaya çıkan fazlaya deniyor. Temmuz ayı itibariyle yedi aylık bütçe gelirleri 27.035.074 milyar lira. Faiz hariç bütçe giderleri ise 18.727.949 milyar lira. Yani faiz dışarıda tutulursa bütçe (27.035.074

- 18.727.949=)8.307.125 milyar lira fazla veriyor. Faiz dışı bütçe fazlası arttıkça başarılı sonuç alınacağı söyleniyor

Basit ve yalın bir anlatımla söylenen şudur: Borç faizlerini ödeyebilmek için ne kadar çok fakirleşirsek o kadar başarılı oluruz. Zira diğer harcama kalemlerinden

tasarruf yaparak faizleri ödemeniz lazım. Diğer harcamalar neler bir de ona bakalım. Memur maaşları, cari harcamalar, sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferler, yatırım harcamaları vs.

Yani ekonomik programın başarı-

sı memur ve emeklilere daha düşük maaş verilmesine; posta, kırtasiye, demirbaş, benzin giderlerini düşürmeye, yol, su, elektrik ve diğer yatırımları yapmamaya bağlı. Bunlar azaldıkça başarı artıyor. Ama doğal olarak bu harcamaların kısılması fakirliğin artması anlamına geliyor Yani özette faiz dışı bütçe fazlası aslından ba-

şarının değil; fakirleşmenin göstergesidir.

Bütçedeki faiz harcamaları faiz dışı giderlerin çok üstünde. Yedi ayda 20,6 katrilyon faiz ödenmişken diğer tüm kamu harcamaları toplam 18,7 katrilyon lira. Aynı dönemde bütçe açığı 12,3 katrilyon liraya çıkmış durumda. Bu rakamlar Türkiye bütçesinin bir faiz ödeme bütçesi haline dönüştüğünün açık kanıtı olarak gösteriliyor.

Faiz dışı bütçe fazlası, 2000 yılının yedi aylık dönemine göre %60 artışla 8,3 katrilyon liraya ulaşıyor. Hükümetin hedefi açısından başarı. Ancak bu fazla; eğitim, sağlık gibi sosyal harcamalar kısılarak, yatırımdan vazgeçilerek, kamu personeline yeterli ücret ödenmeyerek sağlanmaktadır. Bir anlamda halkın fakirleşmesinin bedeli niteliğinde.

2001 KONSOLİDE BÜTÇE KÜMÜLATİF GERÇEKLEŞMELER ÖZET

(Milyar TL)	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	2001 Bütçe Hedefi
Harcamalar	3.136.497	7.387.040	10.650.777	15.237.121	24.132.924	31.031.574	39.340.317	78.999.962
Faiz Hariç Harcama	1.809.202	3.695.022	5.841.459	8.859.209	12.195.905	15.290.242	18.727.949	37.731.562
Faiz Harcamaları	1.327.295	3.692.018	4.809.318	6.377.912	11.937.019	15.741.332	20.612.368	41.268.400
Gelirler	3.100.938	7.292.477	10.560.642	14.904.173	19.324.609	22.927.831	27.035.074	49.300.000
Vergi Gelirleri	2.498.490	4.859.819	7.064.918	9.783.904	13.483.015	16.560.761	19.737.883	37.710.000
Diğer Gelirler	602.448	2.432.658	3.495.724	5.120.269	5.841.594	6.367.070	7.297.191	11.590.000
Bütçe Dengesi	-35.559	-94.563	-90.135	-332.948	-4.808.315	-8.103.743	-12.305.243	-29.699.962
Faiz Dışı Denge	1.291.736	3.597.455	4.719.183	6.044.964	7.128.704	7.637.589	8.307.125	11.568.438

Kamu harcama yönetimi değişiyor

Hazine Müsteşarlığı harcama yönetiminin iyileştirilmesi çalışmalarına hız verdi. Söz konusu stratejinin bir parçası olarak 2002 yılı bütçe çağrısıyla bütçenin makro ekonomik hedefler doğrultusunda hazırlanması talimatı verildi. Ayrıca, 2002 yılı kamu maliye stratejisi ile sıkı harcama kısıtları getirilerek, kuruluşlardan harcama taleplerini reel artış olmayacak bir düzey ile sınırlandırmaları istendi. Kasım ayında da konuya ilişkin uluslararası bir konferans düzenlenecek.

Kamu harcama reformu ya da bütçe reformu olarak adlandırılan çalışmayla devlet bütçesinin hazırlanması, parlamentoda görüşülmesi, uygulanması ve denetlenmesi ile ilgili süreçler değiştirilecek.

Reform çalışması üç aşamada gerçekleştirilecek. Birinci aşamada makro mali disiplin ve devlet hesaplarında şeffaflık sağlanacak. İkinci aşamada bütçe politikaları ve öncelikli konulardaki karar süreci güçlendirilecek. Son aşamada ise bütçe uygulamasında performans artırıcı düzenlemelere gidilecek. Kamu harcama yönetim reformu Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde oluşturulan "Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması ve Mali Saydamlık" Özel İhtisas Komisyonu Raporu doğrultusunda şekillenecek.

Raporda,

- Üretilen hizmetin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması,

- Yeterince bilgilendirilmiş ve hızlı karşılık veren bir kamusal karar alma sürecinin oluşturulması,

- Mali raporlama ve hesap verme sorumluluğunun geliştirilmesi ile birlikte mali saydamlığın sağlanması

- Denetim etkinliğinin artırılması ve performans denetimine geçiş

Yer alıyor.

Bütçe sistemine yönelik olarak Dünya Bankası tarafından geliştirilen orta vadeli harcama sistemi model olarak alınıyor. Bu sistem, karar alıcıların orta vadedeki harcama limitlerini öngörmelerine yardımcı olan ve bu limitlerin orta vadedeki harcama politikaları ve maliyetleri ile ilişkilendirilmelerine imkan veren kamu harcama politikalarını geliştirmeye yönelik süreci içeriyor. Bütçe süreci ekonomik ve mali yapının tam bir resminin çekilmesiyle başlayacak. Gelecek üç yıllık dönem için gelir ve harcama projeksiyonları yapan bir makro ekonomik çerçeve geliştirilmesi üzerine kurulacak. Bundan sonraki aşamada Bakanlar Kurulu üç yıllık bir perspektifle hazırlanacak olan bütçenin mali yapıları ile önceliklerini saptayarak açıklayacak. Bakanlar Kurulu tarafından sektör/kuruluş bütçe tavanları belirlenecek, kuruluşlar da bu çerçevede gelecek yıl ve onu takip eden iki yıl için sektör planlarını ve bütçelerini oluşturacaklar.

Bütçe uygulamasına ilişkin çeşitli öneriler getiren raporda, uygulama

mada muhasebe, raporlama ve kod yapısının değiştirilmesi de öneriliyor. Mali saydamlığın sağlanması, parlamentonun bütçe sürecindeki etkinliğinin artırılması ve son olarak denetim sisteminin etkinliğinin artırılması ve performans denetiminin sağlanmasına yönelik öneriler yer alıyor.

Denetim sisteminin etkinliğinin artırılması ve performans denetiminin sağlanmasına yönelik önerilerde şu başlıklar altında yer alıyor;

-Uluslararası standartlar ve iyi uygulama örnekleri dikkate alınarak denetim mesleğinin geliştirilmesi-ne dönük düzenlemeler yapılması,

-Denetimin yüksek mesleki standartlarda yürütülmesi ve kaliteli hizmetler ve ürünler üretilmesi

-Bağımsızlığın geliştirilmesi ve kökleştirilmesinin sağlanması,

-Denetimi sınırlayan yasal düzenlemelerin ve fiili uygulamaları kaldırılması,

-Çağdaş denetim uygulamalarının yaygın bir biçimde yaşama geçirilmesi ve kökleştirilmesi.

Türkiye'nin çağdaş bir kamu harcama yönetimi reformuna ihtiyacı olduğu genel kabul gören bir yaklaşımdır. Bu reform çalışmasına gelen eleştiri ise vergi gelirlerinin faiz giderlerine yetmediği bir bütçede harcama reformunun ne kadar ihtiyacı karşılayacak bir çalışma olup olmadığı noktasında toplanıyor

Enflasyon hedeflemesi

Türkiye'nin güçlü ekonomiye geçiş programında para politikasının ikinci ve en önemli ayağını enflasyon hedeflemesi oluşturuyor. Piyasalarda güvenin sağlanması ve ekonominin istenen rotaya girmesi ile Merkez Bankası'nın iki üç ay içerisinde enflasyon hedeflemesine geçeceği yetkililer tarafından açıklandı. Ekonomi yönetiminin beklentisi iki üç aylık süre zarfında piyasalardaki dalgalanmanın giderilmesi ve bir ölçüde güven bunalımının çözülmesi yönünde. Bu gerçekleştiği takdirde Merkez Bankası enflasyon hedeflemesine geçecek. Piyasalardaki güven bunalımının devam etmesi durumunda enflasyon hedeflemesi bir yana krizin ulaşacağı boyutlar bile dile getirilmek istenmiyor. Olaya iyimser bir pencereden bakarak piyasalarda güveninin kısa sürede sağlanmasıyla Merkez Bankası'nın enflasyon hedeflemesine geçtiği takdirde enflasyon hedeflemesi nedir ve nasıl uygulanacak sorusunun cevabını arayalım.

Enflasyon hedeflemesi nedir?

Enflasyon hedeflemesi, Merkez Bankası'nın yıllık enflasyon düzeyi hedeflemesi ve enflasyonu bu seviyeye çekmek için elindeki tüm enstrümanları kullanmasıdır. Uzmanlara göre enflasyon hedeflemesinin başarılı olabilmesi için dört temel şart bulunuyor.

- 1- Enflasyonu doğru öngörebilmek
- 2- Enflasyon hedefini doğru belirlemek

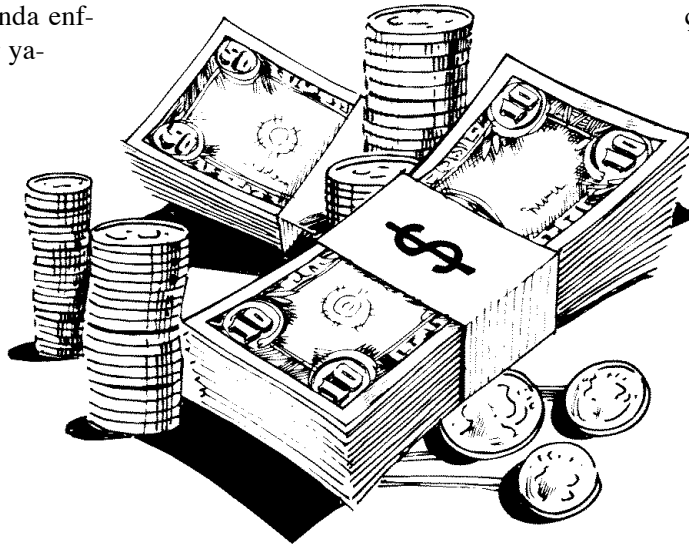
3- Merkez Bankası'nın güvenilir olması

4- Merkez Bankası'nın bağımsız olması ve elindeki tüm silahları istediğince kullanabilmesi.

Enflasyon hedeflemesi gerçekleşebilir mi?

Enflasyon hedeflemesinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği noktasında şu an iktisatçıların büyük bir bölümü karamsar düşünüyor. Güven sorunu aşılamadığı takdirde ekonomide bir adım ileriye gidilmesinin güçlüğü tüm kesimler tarafından kabul ediliyor. Bir miktar güven sağlanıp enflasyon hedeflemesine geçildiğinde bu sistemi ne gibi sorunlar bekliyor?

Ekonomistlere göre enflasyonu doğru öngörebilmek çok zor. Enflasyon hedefini doğru belirleme noktasında ise ekonominin büyümesine imkan verecek ve piyasaların çalışmasına olanak sağla-

yacak bir seçim yapmak gerekiyor. Aynı zamanda enflasyon endeksinde de gerçek durumu yansıtacak şekilde düzenleme yapmak gerektiği ifade ediliyor. Merkez Bankası'nın güvenilirliği, bağımsız olması ve elindeki silahları istediği gibi kullanıp kullanamayacağı ekonomistler arasında ve hatta ekonomi yönetiminin bazı kesimlerinde önemli bir tartışma olarak varlığını sürdürüyor.

İbrahim Eriş, Brezilye'nin bu sistemi uygulayarak elde ettiği başarıya aldanılmaması gerektiğini, enflasyon hedeflemesinin ancak enflasyonu düşürdükten sonra istikrarın devamı için kullanılacak bir araç olduğu görüşünde.

Doç.Dr. Nazım Ekinci'ye göre; Muhtemelen yeni bir endeks üzerinden hesaplanmış aylık enflasyon hedefleri açıklandığında piyasalar bundan bir aylık devalüasyon hedefi çıkaracaklardır. Ve bunu test edeceklerdir. Bu şartlarda MB istemese de, kuru piyasanın algılamasıyla uyumlu bir patikada tutmak durumunda kalacaktır. Çünkü, MB'nin kendi tespiti de kur değişmelerinin enflasyonun en önemli öncü göstergesi olduğu yolunda. Bu durum iç borç sorunuyla birleşmiş kamu maliyesi baskısının ortadan kalktığı ve esnek kur rejiminin belli ölçüde

oturduğu bir ortamda nihai olarak ortadan kalkacaktır ve zaten arzulanan da odur. Ama bugünkü şartlarda ve bir süre için kur-fiyat ilişkisinin hemen ortadan kalkmasını bekleyemeyiz. Böyle olunca da MB bir tür "sıcak para" politikası güder duruma düşebilir; çünkü kur artışları öncü gösterge olunca, artışları frenle-

m e k

için
M B

faiz artırımına gitmek durumunda kalacaktır. Ama, en azından önümüzdeki bir yıl boyunca iç borç çevrimi sorunu ağırlığını koryacağına göre, faiz artışları bugün de tartışıldığı gibi iç borç çevriminin iyice çıkmaza girmesi olasılığını arttıracaktır. Çünkü, kısa vadeli faizlerin artacağı beklentisinin yerleştiği bir ortamda

Hazine kağıtlarına talep iyice düşebilir.

Öte yandan durgunluğun had safhaya ulaşacağı günlerde faiz artışları önemli direnmeyle karşılaşmaya ve bankaların dönmeyen krediler sorununu azdırmaya adaydır. Bu şartlarda bu yıl içinde enflasyon hedeflemesine geçiş pek yapılabilir

gibi görünmüyor. Mevcut durumda kısa vadeli faizler

üzerinde kontrolü sürdürmek, resmi kanallardan gelen fonları kullanarak iç borcu bir ölçüde moneitize ederek bir süre daha dayanmak gerekiyor. Bu arada IMF'nin de gelecek sene için daha fazla fon sağlamak için çalışmalar başlatması gerekecek. Gerçi

Amerikan yönetiminin tavrı ve bunu yansıtan yeni IMF Başkan Yardımcısı bu olasılığı zayıflatıyor. Ama ekonomi yönetiminin de IMF'nin sonuçları şüpheli uygulamalar başlatmak yerine, sorunun gerektirdiği tavrı alması konusunda ısrarlı olması gerek. Unutulmasın ki sorun sürdürülebilir kamu maliyesi yaratma sorunudur ve dış destek olmadan da çözülmesi güçtür.

Enflasyonda Mevsimsel Dalgalanmalar

Son günlerde mevsimsel etkilerden arındırılmış enflasyon endeksi deyimini ekonomi gündeminde yerini almaya başladı. Ülkemizde en çok tartışılan ve kafa karıştıran kavramlardan birisi olan enflasyonun biraz daha alt başlıklarından olan bu deyimde araştırılmaya muhtaç konulardan birisini oluşturuyor.

'Vatandaşın cebindeki enflasyon' ile Devlet İstatistik Enstitüsü'nün açıkladığı enflasyon rakamları genel de inandırıcı bulunmaz. Birde İstanbul Ticaret Odası ile Devlet İstatistik Enstitüsü'nün açıkladıkları bu rakamlar karşılaştırıldığında sürekli farklı olduğu görülüyor. DİE'nün oluşturduğu endeksin bileşenleri ve payları bazı dönemler değiştiriliyor olsada güncellemeye muhtaç gözüktüyor. Tabloda bu iki kurumun fiyat endeksleri kompozisyonu incelendiğinde bu saptama daha net anlaşılır olarak ortaya çıkıyor.

Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bir çalışmada TEFE ve TÜFE endeksleri ile alt kalemlerindeki mevsimsel hareketler incelenerek gelişim seyri değerlendirildi. Bu çalışmada, ilk aşama olarak, TEFE ve TÜFE genel endeksleri ile bu endeksleri oluşturan önemli bazı alt kalemlerin mevsimsel hareketleri incelenmiş. TEFE endeksini oluşturan

alt kalemlerden tarım, özel imalat, kamu imalat ve enerji fiyat endeksleri; TÜFE endeksini oluşturan alt kalemlerdense gıda, giyim, konut ve sağlık fiyat endeksleri seçilmiş. Daha sonra denklemlerde, sadece on iki aya karşılık gelen kukla değişkenler ve 1994 yılının Nisan ayına denk gelen kukla değişken kullanılarak sözkonusu serilerdeki mevsimsel hareket incelenmiş. Çalışmaya göre;

Gerek Toptan Eşya Fiyat Endeksi (TEFE) gerek Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) mevsimsel dalgalanmalar gösteren zaman serileridir. Söz konusu genel endekslerin mevsimsel hareketlerinin yanısıra, bu endeksleri oluşturan alt kalemler de kendilerine özgü mevsimsel dalgalanmalar göstermektedir.

Fiyatların alt kalemlerine ayrıştırılması yoluyla yapılan tahmin çalışmaları sırasında, sözkonusu alt kalemlerdeki mevsimsel hareketlerin tanınmasının yanısıra, fiyat ayarlamalarının belli aralıklarla yapıp yapılmadığının analiz edilmesi ve kimi alt kalemlerle (örneğin konut, sağlık gibi) genel endeks arasında "geriye doğru endeksleme" ya da alt kalemlerin kendi aralarında "nedensellik" anlamında ilişki olup olmadığına saptanması önem taşımaktadır.

Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksi

Toptan Eşya Fiyat endeksinde en yüksek aylık fiyat artışı Ocak ayında gerçekleşirken, en düşük fiyat artışı Haziran ayında gerçekleşiyor. Yıl içinde üç fiyat platosu ortaya çıkıyor. Kış sonu ile ilkbahar başı en yüksek platoyu oluştururken, yaz ayları beklenildiği gibi fiyat artışlarının en düşük seviyede seyrettiği gözlemleniyor. Eylül-Aralık döneminde fiyat artışları yeniden hızlanma eğilimi gösteriyor.

Özel İmalat Sanayi Fiyat Endeksi

TEFE'nin altında yer alan özel imalat sanayi fiyatlarında ilk dikkat çeken nokta, firmaların üçer dörder aylık sürelerle fiyat ayarlamalarına gitmeleri ve fiyatların yıl içinde çok belirgin sıçramalar göstermemesidir. En yüksek fiyat artışı Ocak ayında gerçekleşiyor. Genel olarak Ocak, Haziran ve Eylül ayları fiyat ayarlamalarının yapıldığı aylar olarak karşımıza çıkıyor. Özel imalat sanayinde fiyat artışlarının en düşük olarak gerçekleştiği dönem yaz ayları. Özel imalat sanayinin alt kollarına bakıldığında da yılın bir iki ayında önemli ölçüde fiyat yükseltmek yerine, dönemsel ve daha yumuşak fiyat ayarlamalarına gidildiği görülüyor.

Kamu İmalat Sanayi Fiyat Endeksi

Kamu imalat sanayinde en yüksek fiyat artışları Aralık ve Ocak aylarında gerçekleşirken; Haziran ayı en düşük fiyat artışlarının gerçekleştiği ay. Ancak, genel olarak fiyat artışlarının yavaşladığı yaz aylarında kamu imalat sanayi fiyat ayarlamasına gitmekte ve Temmuz-Eylül dönemlerinde fiyat artış oranları hızlanmaktadır Ekim ve Kasım aylarında ise, aylık fiyat artışları yaz dönemine kıyasla bir miktar yavaşlamakta. Özel imalat sanayi fiyatlarına kıyasla kamu imalat sanayi fiyatları yıl içinde daha yüksek dalgalanmalar göstermektedir.

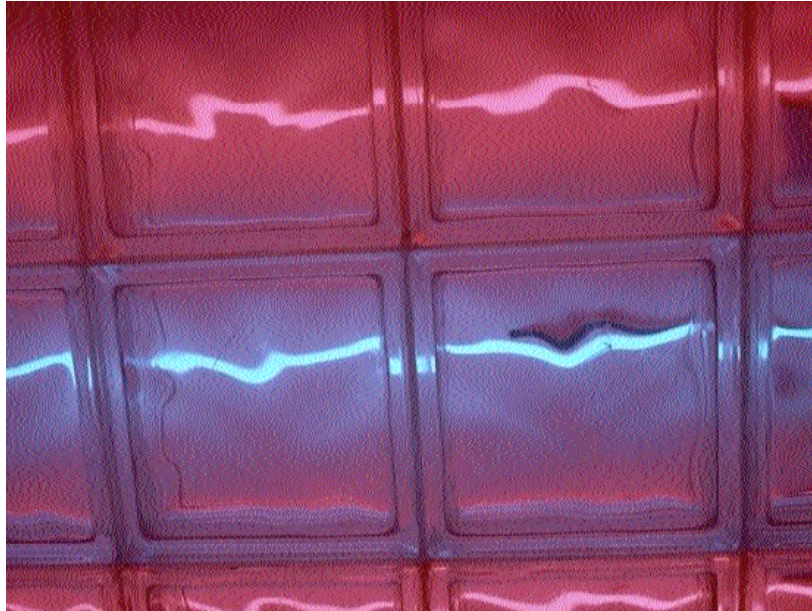
Enerji Fiyat Endeksi

Enerji fiyatlarında en yüksek artışlar Ocak ve Aralık aylarında yaşanıyor. Özellikle Ocak ayında enerji fiyatlarında görülen artış, diğer aylara kıyasla oldukça yüksektir. Bu iki ay dışında, yıl içinde enerji fiyatlarının aylık artış hızında önemli dalgalanmalar gözlenmemektedir. Ağustos ayına kadar aşağı yukarı aynı düzeyde seyreden enerji fiyatlarındaki artışlar, Ağustos aylarında bir miktar yükselmekte, bu aydan sonra ise fiyat artışları eski düzeyinde devam etmekte.

Tarım Fiyatları ile TEFE ve TÜFE altında yer alan Gıda Fiyatları Endeksleri

Tarım sektöründe, beklenildiği gibi en yüksek fiyat artışları kış aylarında

gerçekleşirken, yaz aylarında fiyat düşüşleri yaşanıyor. Tarımsal üretimin arttığı yaz aylarında tarım fiyatlarının da düşme eğilimine girmesi beklenen bir durumdur. TÜFE'nin altındaki gıda sektörü fiyat artışları da tarım sektörü fiyat artışları ile paralellik göstermekte. TEFE endeksinin altında bulunan gıda; içki, tütün sanayi fiyatlarının aksine, TÜFE endeksinin altındaki gıda fiyatları tarımsal ürünler ağırlıklıdır. Örneğin sebze ve meyve fiyatları, tahıl fiyatları TÜFE endeksinin alt kalemi olan gıda fiyatları endeksinde kapsamaktadır. Tarım

ve TÜFE altında yer alan gıda fiyatlarının Mayıs ayından itibaren artış hızları yavaşlamakta, Haziran ayında ise her iki endekste de fiyat düşüşleri görülmektedir.

TEFE endeksinin altında yer alan gıda fiyatları hazır yiyecekler gibi imalat sanayi özelliği gösteren malları da kapsamaktadır. TEFE içinde yer alan gıda ürünleri fiyatlarında en yüksek artışlar, sırasıyla Ocak, Eylül ve Aralık aylarında gerçekleşirken, en düşük fiyat artışı Nisan ayında gerçekleşmekte. Gıda fiyatlarındaki aylık artışlarda,

tarım ürünleri fiyatlarına benzer dalgalanmalar gözlenmemektedir.

Tüketici Fiyatları Genel Endeksi

TÜFE genel endeksindeki en yüksek aylık artışlar, sırasıyla Ekim, Eylül ve Ocak aylarında, en düşük artışlarla Haziran ve Temmuz aylarında gözleniyor. Ocak-Nisan ve Eylül-Kasım dönemlerindeki fiyat artışları yılın diğer aylarına kıyasla daha yüksek düzeydedir. TÜFE'de Ocak-Mart döneminde görülen yükselme gıda, konut ve sağlık alt sektörlerinde bu dönemde yapılan fiyat ayarlamalarını; Nisan ve Ma-

yas aylarındaki artışlar giyim eşyası fiyatlarındaki ayarlamaları; Eylül-Kasım dönemindeki artışlar ise, başta giyim eşyası olmak üzere, gıda ve konut fiyatlarındaki mevsimlik ayarlamaları yansıtmaktadır.

Giyim Eşyası Fiyat Endeksi (TÜFE)

TÜFE'nin alt kalemlerinden giyim eşyası fiyatları mevsimsel etkile-

rin en yoğun olarak görüldüğü fiyat serilerinden biridir. Yıl içinde en keskin ve düzensiz fiyat ayarlamaları bu sektörde yapılmaktadır. Giyim eşyası fiyatları özellikle yeni mevsime yönelik ürünlerin piyasaya çıktığı aylarda önemli artışlar göstermekte, takip eden aylarda gitgide daha az oranda artmaktadır. Buna göre giyim eşyası fiyatlarının en fazla artış gösterdiği aylar Nisan, Mayıs, Eylül, Ekim ve Kasım aylarıdır. Özellikle Kasım ve Nisan aylarında, giyim eşyası fiyatlarında oldukça yüksek artışlar yapılmaktadır. Ocak ve Şubat aylarında gi-

yim eşyası fiyatları gerilemekte, Temmuz ve Ağustos aylarında ise oldukça düşük oranlarda artmaktadır. Bunun arkasındaki en önemli etken, yeni mevsime yönelik ürünlerin piyasaya çıkmasından önce firmaların ellerindeki mevcut stokları eritmek için fiyat indirimlerine gitmesidir.

Konut Fiyat Endeksi (TÜFE)

TÜFE'nin alt kalemlerinden olan konut fiyatları endeksi başlıca kira harcamaları, konut tamir ve bakım harcamaları ve konut ile ilgili diğer harcamalardan oluşmaktadır. Bu bileşenler içerisinde ağırlığı en fazla olan kalem kira harcamalarıdır. Konut fiyatlarının aylık değişiminin en fazla olduğu aylar, sırasıyla Ocak, Eylül ve Ağustos aylarıdır. Konut fiyatlarının aylık değişimlerinde mevsimsel faktörler önemli ölçüde etkilidir. Örneğin Ocak ayında oldukça yüksek artış gösteren konut fiyatları, Şubat ve Mart aylarında giderek daha az oranlarda artmaktadır. Nisan ayından sonra aylık artış oranında yükseliş eğilimi gösteren konut fiyatları özellikle Temmuz-Eylül döneminde yüksek oranda artmaktadır. Ekim ve Aralık ayları arasında ise aylık konut fiyatları enflasyonu yavaşlatmaktadır. Konut fiyatlarında geriye doğru endeksleme davranışının hakim olduğu düşünülmektedir. Bununla ilişkili olarak, Ocak ayında açıklanan yıllık enflasyon oranları karşısında ev sahiplerinin, geçmiş yılın enflasyon oranını baz alarak fiyat ayarlamasına gittiği ve bunun sonucunda Ocak ayı konut fiyatları enflasyonunun yüksek çıktığı düşünülebilir. Ayrıca, Ağustos ve Eylül aylarında, konut fiyatlarında görülen yüksek oranlı artışlar, birçok ailenin taşınmak için yaz aylarını tercih etmesi ve üniversite sınavlarının açıklanması ile bu aylarda özellikle büyük şehirlerin nüfusunda artışlar görülmesiyle de ilişkilidir.

Sağlık Fiyat Endeksi (TÜFE)

Sağlık sektörü altında genel olarak izlenen fiyat gelişmeleri ilaç, laboratuvar, hastahane ve ameliyat masrafları, doktor ücretleri ve tedavi aletlerini kapsamaktadır. TÜFE içerisinde izlenen sağlık sektörü fiyat gelişmeleri aylık artışlar olarak incelendiğinde, en yüksek artışın Ocak ayında gerçekleştiği gözlenmektedir. Ocak ayını sırasıyla Şubat, Temmuz ve Mart ayları izlemektedir. Türk Tabipler Birliği (TBB) fiyatlarını yılda iki kez ayarlamaktadır. Bu ayarlamalar yılın başında (Ocak) ve ortasında (Temmuz) gerçekleşmektedir. Dolayısıyla TBB'nin yeni tarifeleri açıkladığı bu iki ayda, aylık fiyat artışları hızlanmaktadır. En düşük fiyat artışları ise Aralık ve Ekim aylarında gerçekleşmektedir.

TEFE ve TÜFE genel endeksleri gerek bu endekslerin alt kalemlerinde belirgin mevsimsel dalgalanmalar olduğu ortaya çıkmaktadır. TEFE'yi oluşturan alt sektör arasında en büyük dalgalanma tarım fiyatlarında gözlenmektedir. Dolayısıyla, aylık artışlar olarak bakıldığında, TEFE genel endeksinde yıl içinde gözlenen dalgalanmalar en çok tarım fiyatlarından kaynaklan-

maktadır. Yılbaşları ve yıl sonlarındaki ayarlamalar haricinde, tarıma kıyasla kamu imalat sanayii ve enerji fiyatlarındaki aylık dalgalanmalar daha düşük düzeydedir. Özel imalat sanayi fiyatlarındaki artışlar ise yıl genelinde hafif oynamalar göstermektedir.

TÜFE genel endeksindeki mevsimsel dalgalanmalar TEFE endeksinde kıyasla daha yüksektir. Ocak ayında, tekstil sektörü dışındaki bütün alt sektörlerde yüksek fiyat ayarlamaları yapılmakta, konut fiyatlarında ise yılın ikinci yarısında yüksek artışlar olmaktadır. Sağlık fiyatlarındaki en yüksek artışlar ise yılın ilk iki ayında gerçekleşmektedir. TÜFE'nin alt kalemleri arasında yıl içinde en yüksek dalgalanmalar giyim eşyası fiyatları ve gıda fiyatlarında gözlenmektedir. Gıda fiyatları, beklenildiği üzere, tarım fiyatlarına benzer hareket etmekte ancak, gıda fiyatlarında bahar ve yaz aylarında gözlenen yavaşlama tarım fiyatlarına kıyasla daha düşük düzeyde kalmaktadır. Giyim eşyası fiyatları ise, yeni sezon başlarında oldukça yüksek artışlar göstermekte, diğer aylarda artışlar düşük düzeyde kalmakta, hatta kimi aylarda fiyat düşüşleri görülmektedir.

İTO ve DİE tüketici fiyat endekslerinin kompozisyonu

	İTO	DİE
Gıda	42,49	31,20
Konut	20,72	27,84
Ev Eşyası	8,00	8,00
Giyim	12,78	8,65
Sağlık+kişisel bak.	2,82	3,22
Ulaştırma	5,95	10,66
Kültür/egitim	4,64	5,08
Diğer	2,80	5,35

Parasal gelişmeler revize hedefleri zorluyor

26 haziran 2001 tarihli niyet mektubunda yer alan parasal hedeflerin aşılması üzerine 31 temmuz 2001 tarihinde IMF'e verilen niyet mektubu ile bu hedefler revize edildi. Para piyasalarında istikrarın sağlanamaması programın temel dengelerini de sarsıyor. Faizlerin düşürülemediği, TL'ye güven kaybının devam etmesi öngörülerin gerçekleşmesine imkan tanımadı.

Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının temel dengelerinden birini oluşturan GSMH büyüme hızı yıl sonu hedefine ulaşmasını imkansız kılan bir gelişme sergiledi. Yıl sonu hedefi olarak yüzde 3'lük bir küçülme öngörü-lüyordu. 2001 yılının ikinci üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre GSMH gelişme hızı yüzde -11.8, GSYİH gelişme hızı ise yüzde -9.3 olarak hesaplandı.

2001 yılının ilk altı aylık döneminde GSMH cari fiyatlarla 63.487.575 milyar TL, 1987 yılı fiyatlarıyla 46.910 milyar TL, 2001 yılı ilk altı aylık döneminde 2000 yılı ilk altı aylık dönemine oranla gelişme hızı cari fiyatlarla yüzde 30.4, sabit fiyatlarla yüzde 8.5 olarak gerçekleşti. 2001 yılı ilk altı ayında zımni fiyat deflatörü yüzde 42.5 oldu.

Böylece programın temel dengelerinin yeniden revize edilmesi

gündeme geldi. Onuncu gözden geçirmenin ardından verilecek niyet mektubunda makro ekonomik hedefler revize edilecek.

Temmuz ayı sonunda Devlet Bakanı Kemal Derviş'in doların 1.250.000-1.400.000 aralığında dalgalanacağı öngörüsü de gerçekleşmeyenler arasında yerini aldı.

31 temmuz 2001 tarihli niyet mektubu ile enflasyon tahminlerine paralel olarak konsolide bütçe faiz dışı kümülatif harcamalara ilişkin üst sınır, parasal tabana ilişkin endikatif üst sınır, net iç varlıklara ilişkin performans kriteri revize edilerek açıklandı.

Piyasalarda istikrar sağlanamadığı takdirde yeni revize rakamlarda gerçekleşemeyen öngörüler kervanına katılacak nitelikte gözüküyor.

2001 yılı mart sonu itibariyle 5.801 trilyon TL olan net iç varlıklar temmuz ayı sonunda 14.878

trilyon TL'ye yükseldi. Net iç varlıklar üzerindeki performans kriteri ağustos ayı sonu itibariyle 15.850 trilyondan, 17.250 trilyona revize edilmişti. 17 ağustos itibariyle gerçekleşme 16.286 trilyon TL düzeyine ulaştı. Bir diğer anlamıyla genişleme trendi böyle devam ederse revize rakamlar yeni bir düzeltmeye ihtiyaç duyacak.

Parasal tabana ilişkin endikatif üst sınır haziran ayında program hedeflerini aşmış ve revize edilmişti. Ağustos sonu itibariyle 6.300 trilyondan, 7.175 trilyon TL'ye yükseltildi. Ağustos ayı ortalarında gerçekleşme 6.773 trilyon TL düzeyinde bulunuyor. Bu rakamda revize edilmiş parasal tabana ilişkin endikatif üst sınırı zorlayıcı bir görünüm sergiliyor.

Konsolide bütçe kümülatif faiz dışı harcaması üst sınırı mart sonu itibariyle 5.830 trilyon olarak öngörüldü ve 5.480 trilyon düzeyinde gerçekleşti. Mayıs ayında

Kümülatif Faiz Dışı Harcamalara İlişkin Performans Kriterleri		
	Trilyon TL	
	Üst Sınır	Revize Üst Sınır
31 Mayıs 2001	11.400	11.400
31 Temmuz 2001	17.450	17.450
30 Eylül 2001	23.880	24.150
31 Aralık 2001	34.790	35.460

11.400 trilyonluk üst sınırı 10.950 trilyonluk gerçekleşme zorlarken, temmuz sonu itibariyle bu sınır 17.450 trilyona yükseltildi.

Merkez Bankası umutlu

Program hedeflerini zorlayan en önemli unsur olarak yüksek seyreden faiz oranları ve para piyasalarında yaşanan gelişmeler gösteriliyor. Merkez Bankası faiz oranlarının düşürüleceği yönünde bir beklenti içerisinde, Hazine'nin borçlanma enstrümanlarını çeşitlendirmesini de bu doğrultuda yorumluyor.

Dövizle ilişkin görüşleri ise şöyle; Merkez Bankası, 22 Şubat-31 Temmuz arasında, bu iki yolla piyasaya toplam 7 milyar dolar tutarında döviz arz etmiştir. Bu süreçte, Hazine Müsteşarlığının borçlanma politikasıyla birlikte, bankacılık sektörünün döviz açık pozisyonları önemli ölçüde kapanmıştır. Bu satışların bir kısmı, uygulanmakta olan Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nın tasarlanması sırasında ön görülmemeyen ancak, kamuoyunun sonuçlarını yakından bildiği ve ekonomiye bir dizi şok etkisi yapan gelişmeler nedeniyle oluşan aşırı döviz kuru oynaklığını azaltmak amacıyla yapılmıştır. Bu dışsal şokların tümüyle ortadan kalkmasıyla, Merkez Bankası müdahalelerinin asgariye inmesi ve dalgalı kur rejiminin normal işleyiş biçimine kavuşması kaçınılmazdır. Nitekim, son üç hafta içerisinde, döviz kuru oynaklığını azaltmak için yapılan müdahale çok sınırlı bir düzeyde kalmıştır.

Döviz kuruna ilişkin vurgulanması gereken çok önemli bir nokta daha vardır. Bir ülkenin parasının yabancı para birimleri karşısında uzun dönemde alacağı bir değer vardır. Bu değer, iktisadi temeller tarafından belirlenmektedir. İkti-

sadi temellerin haklı kılmadığı bir kur düzeyi, dahası bu düzeyin yukarıya doğru bir eğilim göstermesi teknik deyimle sadece bir 'köpüktür'. Köpüklerin patlaması da kaçınılmazdır.

2001 yılında cari işlemler hesabının çok önemli miktarda fazla vereceği açıktır. En son verilere göre, döviz dengemiz şimdiden fazla vermeye başlamıştır. Ancak, bu döviz fazlalığı döviz piyasasında arz olarak karşımıza çıkmamaktadır. Beklentilerin uygulanmakta olan programın hak ettiği olumlu düzeye çıkması ve döviz kurundaki hareketin gerçek niteliğinin daha iyi anlaşılmasıyla, döviz piyasasının da normal bir piyasa gibi işlemeye başlayacağına olan güvenimiz tamdır.

Bu noktada, 'fiyat istikrarını sağ-

lama' temel amacı çerçevesinde Merkez Bankası'nın izlediği öncül enflasyon göstergelerinden de söz etmek yararlı olacaktır. İlk grupta toplam talebe ilişkin göstergeler vardır. Parasal gelişmeler, bankacılık sektörünün açtığı krediler, kamu bütçesindeki gelişmeler, net sermaye girişi ile stoklar, iç ve dış piyasalardan alınan siparişler, sektördeki durum hakkındaki beklentiler ve benzeri beklenti anketi verileri bu göstergelerin başlıcaları arasındadır. İkinci grupta ise maliyet unsurları yer almaktadır. Geçmiş veriler kullanılarak yapılan çalışmalar, etkisi iç talebin düzeyine bağlı olarak değişmek kaydıyla döviz kurunun bu grupta yer alan en önemli değişken olduğunu göstermektedir.

Parasal Tabana İlişkin Endikatif Üst Sınır

30 Nisan 2001	Üst Sınır	Revize Üst Sınır	Gerçekleşme
Mevcut Parasal Taban	5.850	5.850	5.850
31 Mayıs 2001	5.900	5.900	5.815
30 Haziran 2001	6.050	6.050	6.247
31 Ağustos 2001	6.300	7.175	
31 Ekim 2001	6.800	7.550	
31 Aralık 2001	7.300	7.750	

Net İÇ Varlıklar Üzerindeki Performans Kriteri

	Üst Sınır	Revize Edilmiş	Gerçekleşme
		Üst Sınır	
30 Nisan 2001	7.780	6.739	
31 Mayıs 2001	9.750	9.750	7.942
30 Haziran 2001	13.250	13.250	12.943
31 Ağustos 2001	15.850	17.250	
31 Ekim 2001	19.500	21.150	
31 Aralık 2001	21.000	22.400	

Devalüasyon

dış ticaret etkileşimi

Ödemeler dengesi Türk ekonomisinin yıllardır kanayan yarası olarak varlığını koruyor. Bozulan dış ticaret dengeleri yıllardır yapılan devalüasyonlarla, bir miktar iyileşme yaşamamasının ardından yine eski seviyelerine dönüyor. Bazı dönemlerde devalüasyonla yaratılan iyileşmenin ardından cari işlemler yeniden açık verdiği ve bu açığın katlanarak arttığı gözleniyor. Bazı dönemlerde ise devalüasyonla cari işlemlerde herhangi bir iyileşme yaşanmadığı gözleniyor.

7 Eylül 1946'da gerçekleştirilen Türkiye'nin ilk devalüasyonundan bu yana rakamlar incelendiğinde bu kısır döngünün varlığını koruduğu ortaya çıkıyor. Ekonominin genel dengesi ve dinamikleri değişmediği takdirde devalüasyonla sağlanan ihracat avantajı ve ithalat daralması bazı dönemlerde kısa sürede faydalı sonuçlar verirken, uzun vadede cari işlemler yeniden açık vermesine ve bunun giderek katlanmasına da sebep olabiliyor.

Ödemeler dengesi istatistikleri öncü ekonomik göstergeler olarak kabul görüyor. Ödemeler dengesi istatistiklerinin kura dayalı istikrar programlarının izlenmesinde ve değerlendirilmesinde öncü göster-

ge niteliği taşıdığı deneyimlerle bir kez daha ortaya çıktı.

Pamukbank Menkul Kıymetler Merkezi Uzmanlarından Serkan Asil tarafından yapılan bir çalışma, Türk iktisadi hayatında devalüasyon ve dış ticaret etkileşimini inceliyor. Araştırmada etkileşim şu şekilde saptanıyor;

Etkileşim var mı, yok mu?

1930 yılında kabul edilen Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki kanunla ithalat ve ihracata birtakım sınırlamalar getirildi. 1946 yılında yapılan ilk devalüasyonun ardından 1958 yılında yapılan ikinci devalüasyon da dengeleri sağlayamadı. Dengeyi sağlamanın başlıca yollarından biri olan devalüasyonla, ithalatı pahalılandırıp ihracatı ucuzlatarak ve böylece döviz giriş ve çıkışına hız kazandırmak tezi işlememektedir. 1957 yılında 345 milyon dolar olan ihracat 1958 yılında artması gerekirken tam aksine 247 milyon dolara düşmüş, cari işlemler dengesi de bir önceki yılları seviyede kalmıştır.

1970 yılında yaşanan bir başka devalüasyona gelince burada bu tezin tam olarak çalışmadığı ortaya çıkmaktadır. 1969 yılında 801 mil-

yon dolar olan ithalat 1970 yılında düşmesi beklenirken tam aksine 948 milyon dolara çıkmış, dış ticaret açığı artmıştır.

1980 yılında ise 24 Ocak kararları diye tarihe geçen devalüasyonla 1 dolar=35 TL'den, 70 TL'ye çıkmıştır. 1979'dan 1980'e geçerken ihracat sınırlı düzeyde artarken, ithalata daha fazla artış gözlenmektedir. Bu da beraberinde dış ticaret ve cari işlemler dengesinin çok büyük açıklar verdiğini ortaya koymaktadır.

Devalüasyonun temel amacı olan dış dengenin sağlanıp, açığın kapatılması; dış ödemelerinde açık ve ren yani ihracatı ithalatından az olan ülkelerin ulusal paralarının dış değerini indirerek ihracatını artırıp ithalatını azaltması bu dönemlerde Türk ekonomisinde tam olarak işlememiştir.

1980 sonrası

1994 yılında %13.6 oranında devalüasyonla karşı karşıya kalan ekonomi yönetimi, faiz, döviz ve kambiyo rejiminin üçünü kontrol altında tutmaya çalışmak gibi bir hataya düşmüştür. Yaşanan kriz ve sonrası gelen devalüasyonun ardından dış ticaret rakamlarına bakıldığında devalüasyonun ge-

rektiğinin ortaya çıktığı görülmektedir. 1993 yılında eksi veren cari işlemler dengesi devalüasyon sonrası artı vermiş, ihracat artarken, ithalat düşmüş ve dış ticaret dengesindeki bozulma kendini iyi yönde toparlamıştır. Ancak 1995 yılına gelindiğinde alınan önlemlerin kısa sürede faydalı olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Cari işlemler yeniden açık verirken, dış ticaret açığı da 3 katına yakın artmıştır.

1997 yılında Asya kıtasında başlayan kriz ve sonrasında bu krizin devamı niteliğinde 1998 yılında Rusya'da baş gösteren krizler de dış ticaretimiz üzerinde etkili olmuştur. Özellikle Rusya Federasyonu, Türkiye açısından önemli bir ticaret ortağıdır.

Almanya'dan sonra en fazla ihracat yaptığımız ülke konumunda olan Rusya'ya 1998 yılının ilk yarısında yapılan ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %15 azalmıştır. Yılın ikinci yarısında baş gösteren kriz sonrası, yıllık 2 milyar dolar civarında kayıtlı ihracat, 5 milyar dolar civarında bavul ticareti ve 1.5 milyar dolara ulaşan turizm ve müteşşebbis gelirleri de ilave edilince yaklaşık 8-10 milyar dolarla Türkiye'nin toplam döviz gelirlerinin yaklaşık %13-15'ine tekabül eden Rusya ile olan ticaret hacmi, Rusya'daki krizle birlikte döviz gelirlerimizi etkilemiştir. Diğer taraftan büyük ölçüde hammadde ithalatı yapılan

Rusya'da rublenin devalüe edilmesi bu ülkeden yapılan ithalatın bedelinin bir miktar düşmesine ve aynı zamanda ucuzlayan ithal girdiler dolayısıyla ihracatımızın rekabet gücünün arttığını ortaya koymaktadır.

Merkez Bankası tarafından yapılan "Kura dayalı istikrar programı ve ödemeler dengesi gelişmeleri: Türkiye 2000" başlıklı çalışmada, ödemeler dengesindeki gelişmeler ve bunun programa etkisi ayrıntılı

bir şekilde saptadı.

Kura dayalı istikrar programı uygulayan ülkelerin deneyimlerini inceleyen akademik çalışmalar uygulama sürecinde ülke parasının reel olarak önemli oranda değerlendirildiğini, ekonominin hızlı bir canlanma süreci yaşadığından sonra daralma eğilimine girdiği ve dış dengelerin bozulduğu sonucunda birleşiyorlar.

2000 yılı başında uygulamaya konulan ve üç yıl içerisinde enflasyonu tek haneli rakamlara indirmeyi hedefleyen enflasyonla mücadele programı ekonomik gelişmelere damgasını vurdu. Bu dönemde iç talepteki artış daha çok

ithalatla karşılanarak, ihracat gelirlerinde sınırlı bir artış yaşanmış ve dış ticaret açığı hızla artmıştı. Turizm ile bavul ticareti gelirlerindeki artış dış ticaret açığındaki artışı kısmen telafi etmesine karşın cari işlemler açığı giderek artmış ve 9,8 milyar dolar olarak gerçekleşmişti. 2000 yılında cari işlemler açığının GSMH'ye oranı yüzde 4,8 ile en yüksek seviyesine ulaştı.

Enflasyonu düşürme programının başarısızlığında tek başına ödemeler dengesindeki olumsuzlukları göstermek doğru bir yaklaşım sergilemeyecektir.

Özetle, 2000 Kasım'ında başlayan ve 2001 Şubat'ındaki devalüasyon sonrası 1994 devalüasyonundan sonra olduğu gibi ekonomideki yavaşlamanın ithalata düşürdüğünü ve TL'nin reel değer kaybının en üst dü-

zeyeye ulaşmasının ihracat üzerindeki olumlu etkisini görmekteyiz. Öyleki Nisan ayında TL'nin dolar ve döviz sepeti karşısındaki kaybı ihracatın son 18 ayın en yüksek seviyesine çıkmasını sağlamıştır. İlk çeyrekte ihracat %11 artarken, devalüasyonun sadece 2 puanlık bir artış sağladığı gözükmektedir.

Devalüasyonun belirgin bir rekabet avantajı getirmesini ve söz konusu potansiyelin kullanılmasına yardımcı olarak dış ticaret verilerindeki olumlu etkisinin 3. ve 4. çeyrekte daha fazla hissedilmesini ve yıl sonunda 34 milyar dolar ihracat, 47 milyar dolar ithalat ve 5 milyar dolara yakın cari işlemler fazlasına ulaşılması bekleniyor.

Sanayi üretiminde kan kaybı

Üretim ve yatırım maliyetlerinin artması, ekonomideki belirsizliklerin devam etmesi ve iç talepte ortaya çıkan daralmanın derinleşmesi nedenleri ile sanayi üretiminde yılın ikinci çeyreğinde de geçen yılın aynı dönemine göre önemli ölçüde gerileme yaşandı. İç talepteki daralmanın yanısıra Türk Lirasında görülen aşırı hareketlilik özel firmaların üretim ve ithalatı ile ilgili kararlarını olumsuz etkiliyor.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün ISIC.REV.3 verilerine göre aylık sanayi üretim indeksi 2001 yılı haziran ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 10.4 geriledi.

Aylık sanayi üretim indeksi sonuçlarına göre, 2001 yılı haziran ayında bir önceki yılın aynı ayına göre imalat sanayi sektöründe yüzde 12 ve madencilik sektöründe ise yüzde 3.4 artış gösterdi. Toplam sanayi üretimi geçtiğimiz yılın haziran ayına göre yüzde 10.4 gerilemiş oldu.

Üretim indeksindeki gerilemenin bir yansımasıda, imalat sanayi üretim, satış ve fiyatlara ait 2001 yılı ikinci çeyreğinde yansıdı. Üç aylık imalat sanayi eğilim anketi 2123 işyerinin ilk geçici sonuçlarına göre, 2000 yılı ikinci döneminde yüzde 76.3 olan üretim değeri ağırlıklı kapasite kullanma oranı, 2001 yılının aynı döneminde yüzde 70.6 seviyesine geriledi.

Anket sonuçlarına göre göre;

Üretimde işyerlerinin;

2000 yılı II. döneminde % 64.5 i artış, % 22.1 i azalış olduğunu belirtirken,

2001 yılı II. döneminde % 44.5 i artış, % 42.1 i ise azalış olduğunu belirtmiştir.

2000 yılı III. döneminde % 50.7 si artış, % 17.5 i azalış beklerken,

2001 yılı III. döneminde % 54.6 sı artış, % 15.9 u ise azalış beklediklerini belirtmişlerdir.

Yurtiçi satışları için ise, aynı işyerlerinden;

2000 yılı II. döneminde % 65.2 si artış, % 21.6 sı azalış olduğunu bildirirken,

2001 yılı II. döneminde % 47.6 sı artış, % 37.7 si ise

İMALAT SANAYİ EĞİLİMANKETİ		
Tam kapasite ile çalışmama nedenleri	II.DÖNEM 2001	II.DÖNEM 2000
İç pazarda talep yetersizliği (%)	51.8	44.8
Dış pazarda talep yetersizliği (%)	11.3	13.7
Mali imkansızlığı (%)	6.0	4.4
Yerli mallarda hammadde yetersizliği (%)	6.1	4.8
İşçilerle ilgili meseleler (%)	3.3	3.0
İthal mallarda hammadde yetersizliği (%)	1.6	2.7

azalış olduğunu bildirmiştir.

2000 yılı III. döneminde % 45.8 i artış, % 20.8 i azalış beklerken, %

2001 yılı III. döneminde % 56.0 ı artış, % 11.6 sı ise azalış belediklerini bildirmişlerdir.

Satış fiyatları ile ilgili olarak da, bu işyerlerinin;

2000 yılı II. döneminde % 70.2 si artış, % 2.3 ü azalış olduğunu belirtirken,

2001 yılı II. döneminde % 79.8 i artış, % 6.1 i ise azalış olduğunu belirtmiştir.

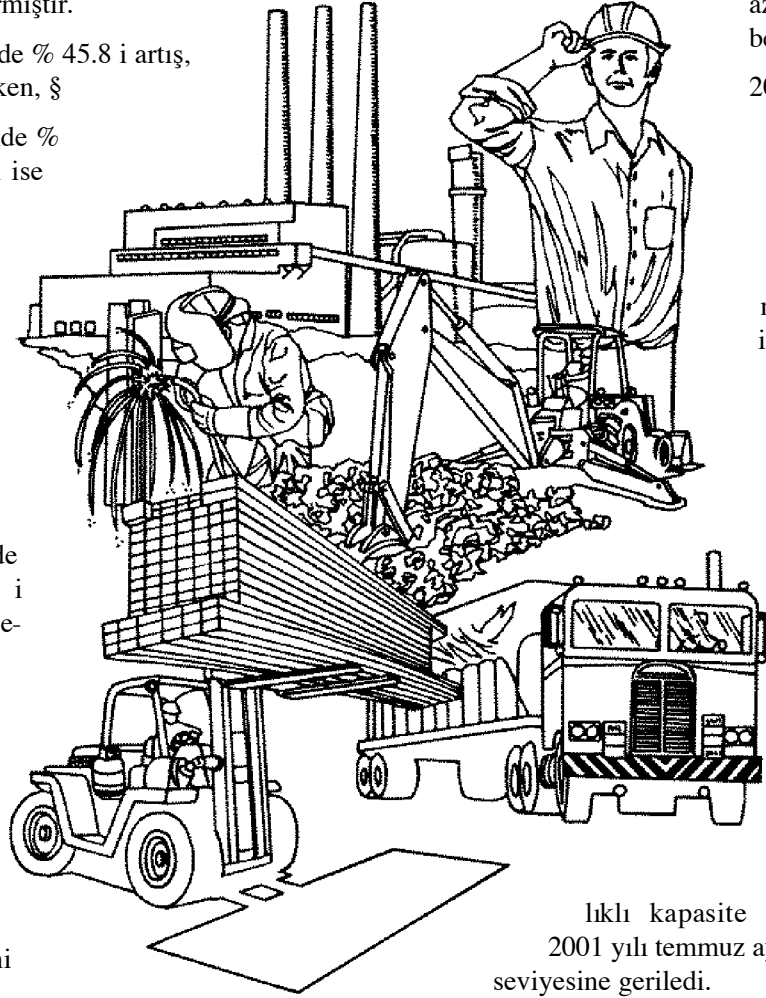
2000 yılı III. döneminde % 59.7 si artış, % 1.4 ü azalış beklerken,

2001 yılı III. döneminde % 67.2 si artış, % 1.7 si ise azalış belediklerini beyan etmişlerdir.

Hammadde fiyatları konusunda ise, işyerlerinin;

2000 yılı II. döneminde % 74.3 ü artış, % 4.1 i azalış olduğunu beyan ederken,

2001 yılı II. döneminde % 86.3 ü artış, % 1.2 si ise

azalış olduğunu belirtmiştir.

2000 yılı III. döneminde % 69.8 i artış, % 2.2 si azalış beklerken,

2001 yılı III. döneminde % 61.8 i artış, % 0.8 i ise azalış belediklerini belirtmişlerdir.

İmalat sanayi eğilimi

Aylık imalat sanayi eğilim anketinde de 2000 yılı temmuz ayında yüzde 76.4 olan üretim değeri ağır-

lıklı kapasite kullanım oranı 2001 yılı temmuz ayında yüzde 72.5 seviyesine geriledi.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nden yapılan açıklamada ayrıca, işyerlerinin üretim, yurtiçi satış, satış fiyatları ve hammadde fiyatları konusunda 2001 yılı Temmuz ayı gerçekleşme durumuna ilişkin görüşleri ve 2001 yılı Ağustos ayı beklentileri ile ilgili bir değerlendirme yapıldı.

Yapılan değerlendirmeye göre; İşyerlerinin 2001 yılı Temmuz ayına ilişkin görüşlerinin ağırlıklı ortalamaları, bir önceki yılın Temmuz ayı hakkındaki görüşlerinin ağırlıklı ortalamaları ile karşılaştırıldığında, işyerlerinin bu ayda bir önceki yılın aynı ayına göre üretimlerinin ve yurtiçi satışlarının arttığı, satış ve hammadde fiyatlarındaki artışın ise yükseldiği görüşünde oldukları belirlendi.

SANAYİ ÜRETİM İNDEKSİ				
İktisadi Faaliyet Kolları	Bir önceki yılın aynı ayı ve altı aylık ortalamasına göre üretim artışı (%)			
	Haziran Ayı		Altı aylık ortalama	
	2001	2000	2001	2000
Toplam Sanayi	-10.4	2.0	-6.2	2.8
Madencilik Sektörü	3.4	-11.1	-2.2	-4.4
İmalat Sanayi Sektörü	-12.0	2.5	-6.9	2.7
Elektrik, Gaz ve Su Sektörü	-1.7	5.1	-2.4	8.4

Yine aynı işyerlerinin 2001 yılı Ağustos ayı beklentilerinin ağırlıklı ortalamaları, bir önceki yılın Ağustos ayı beklentilerinin ağırlıklı ortalamaları ile karşılaştırıldığında, işyerlerinin yine bir önceki yılın aynı ayına göre üretimlerinin azalacağı, yurtiçi satışlarının artacağı, satış fiyatlarındaki artışın yükseleceği ve hammadde fiyatlarındaki artışın ise düşeceği beklentisi içinde oldukları görülmekte.

Üçüncü çeyreğe ilişkin beklentiler

Sanayi üretimi, dayanıklı tüketim malı satışları ve ithalattaki hızlı gerileme ticaret sektörü katma değerini 2001 yılının ikinci üç aylık döneminde önemli ölçüde olumsuz etkilemesi bekleniyor.

2001 yılı ikinci üç aylık dönemde mali kuruluşlar tarafından yaratılan katma değerlerin piyasalarda yaşanan krizler nedeniyle geçen yılın aynı dönemine göre gerilemesi bekleniyor.

İthalattan alınan katma değer vergisi geçen yılın aynı dönemine göre dolar cinsinden yüzde 23.1 geriledi. İthalat vergisindeki bu azalış GSMH büyümesini de olumsuz yönde etkilemesi bekleniyor.

Ancak turizm sektörü ve ihracat gelirlerinde gözlenen olumlu gelişmelerin yılın ikinci üç aylık döneminde ekonomide gerçekleşmesi beklenen daralmayı ya-

vaşlatıcı etki yapacağı yönünde bir beklentide karamsar tabloyu bir miktar aydınlatıyor

Umutlar yitirildi

Merkez Bankası'nın iktisadi yönelim anketi göstergeleri, özel firmaların Mayıs ayında iyileşme gösteren beklentilerinin Haziran ayında tekrar kötümserler yönünde hızlandığını ortaya koydu. Bu durum, özel firmaların yılın üçüncü çeyreğinde ekonomide canlanma beklemediklerini göstermekte.

İktisadi Faaliyet Kolları	Bir önceki yılın aynı ayı ve altı aylık ortalamasına göre üretim artışı (%)			
	Haziran Ayı		Altı aylık ortalama	
	2001	2000	2001	2000
İmalat Sanayi Sektörü	-12.0	2.5	-6.9	2.7
- Gıda ürl. ve içecek imalatı	-11.8	5.2	-2.9	2.4
- Tütün ürünleri imalatı	-8.3	8.5	-0.3	5.2
- Tekstil ürünleri imalatı	2.0	1.5	-6.2	10.4
- Giyim eşyası imalatı	-5.1	19.3	-0.6	18.8
- Derinin işlenmesi, bavul, çanta vb.	-35.6	-7.9	-10.8	-7.2
- Ağaç ve mantar ür. (Mob.hariç)imal	1.6	-0.1	5.1	-0.5
- Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	-18.1	6.4	-17.5	10.6
- Basım ve yayım imalatı	-23.2	15.7	-18.8	5.5
- Kok köm., rafine edilm. Petrol ürn. imal.	7.8	-17.1	12.7	-24.3
- Kimyasal mad.ürünleri imal.	-14.1	-9.8	-13.9	-3.2
- Plastik-kauçuk ürünleri imalatı	-15.3	12.8	2.8	0.6
- Metalik olmayan diğer min.mad.imal.	-21.3	8.2	-7.6	0.8
- Ana metal sanayi	-6.5	7.0	-3.3	10.6
- Metal eşya sanayi mak. teçhizat hariç	3.5	-28.8	-18.9	-4.9
- B.y.s. makina ve techizat imalatı	-20.6	16.4	-19.0	14.7
- Büro, muhasebe bilgi işlem mak.imal.	-69.1	189.4	-71.5	256.1
- B.y.s. elektrikli makina cih.imalatı	-9.8	-4.7	1.6	-2.5
- Radyo, TV haberleşme cihazları imal.	-31.5	16.7	-13.2	32.8
- Tıbbi, hassas ve optik aletl., saat imal.	-31.3	-17.7	-28.9	-4.0
- Taşıt araçları ve karoseri imalatı	-48.5	44.2	-33.9	51.8
- Diğer ulaşım araçları imalatı	-9.8	275.8	24.4	103.5
- Mobilya imalatı, b.y.s. diğer imalat	-12.6	-18.8	-3.1	-15.8

Fon bankalarının acı bilançosu; Onbin işsiz

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu kapsamındaki bankaların performans ve gelişme raporunu yayınladı. Fon bünyesindeki bankaların operasyonel anlamda yeniden yapılandırılması kapsamında, devir tarihi itibarıyla 30.087 olan personel sayısı 31 Temmuz 2001 tarihinde 19.485'e düştü. Böylece Fondaki bankaların personel sayısı yüzde 35 oranında azaltıldı.

Devir tarihi itibarıyla 1,454 olan Fon bankalarının şube sayısı yüzde 27 oranında azaltılarak 31 Temmuz 2001 itibarıyla 1,059'a geriledi. Türkiye Bankalar Birliği verilerine göre 2000 yılısonu itibarıyla sektörde 170.401 kişi istihdam edilirken bu rakam mart ayı sonu itibarıyla 165.557'ye gerilemişti. Son verilerin yayınlanması ile sektör toplamında istihdamdaki daralmanın daha da büyük boyutlara ulaşması bekleniyor.

Eylül 2001 sonu itibarıyla TMSF bünyesindeki banka sayısının 8'den 4'e indirilmesi, yılsonu itibarıyla ise Fon bünyesindeki bankaların tamamının çözümlenmesi hedefleniyor

31 Temmuz 2001 itibarıyla Fon kapsamındaki bankaların toplam aktif büyüklüğü 24,2 katrilyon lira (18,3 milyar \$), toplam yükümlülükleri 21,0 katrilyon lira (15,9 milyar \$), özkaynakları ise 3,2 katrilyon lira (2,4 milyar \$) düzeyinde bulunuyor.

BDDK raporuna göre;

Fon bankalarının özkaynakları kamu kağıdı enjeksiyonu ile güçlendirilmiştir. 9 Temmuz'da Fona devredilen beş banka hariç tutulduğunda, Fon bankalarının negatif 5,1 katrilyon lira olan özkaynakları toplamı, 3,4 katrilyon liraya yükseltilmiştir.

Kamu kağıtları Fon bankaları aktiflerinin önemli bir bölümünü oluş-

turmaktadır. Büyük bir bölümünü kamu kağıtlarının oluşturduğu menkul değerler cüzdanı ve bağlı menkul değerler toplamının toplam aktifler içindeki payı yüzde 64,3'tür.

31 Temmuz 2001 itibarıyla Fon bünyesindeki bankalarda bulunan toplam mevduat tutarı 16,1 katrilyon liradır. Bu tutar toplam bilanço büyüklüğünün yüzde 66,4'üne tekaül etmektedir.

Fon Bankalarına Aktarılan Kaynak Tutarı

(17 Ağustos 2001 itibarıyla) (Trilyon TL)

Banka Adı	Özel Tertip Devlet Tahvili (4)	Sermaye	Mevduat	Toplam Kaynak Aktarımı	Yüzde Dağılım
Demirbank	3.144	275	0	3.419	19.0
Etibank (1)	4.933	175	692	5.800	32.2
İktisat Bankası	2.126	30	0	2.156	12.0
Ara Toplam	10.203	480	692	11.375	63.2
Tarişbank	0	55	0	55	0.3
Sitebank	0	9	25	34	0.2
Bayındırbank	0	30	0	30	0.2
Kentbank	0	50	0	50	0.3
EGS Bank	0	87	0	87	0.5
Ara Toplam	0	231	25	256	1.4
Genel Toplam-1	10.203	711	717	11.632	64.6
Türk Ticaret Bankası	354	101	0	455	2.5
Bank Ekspres (2)	89	0	141	230	1.3
Sümerbank (3)	4.890	133	665	5.688	31.6
Genel Toplam-2	15.536	946	1.523	18.006	100.0

Kaynak: BDDK.

(1) İnterbank ve Esbank Etibank bünyesinde birleştirilmiştir. (2) Bank Ekspres verileri satış tarihi olan 30 Haziran 2001 itibarıyledir. (3) Egebank, Bank Kapital, Yurtbank, Yaşarbank ve Ulusal Bank Sümerbank bünyesinde birleştirilmiştir. (4) Hazine'nin yaptığı erken ifalardan önceki kağıt tutarlarını ifade etmektedir

TMSF Bankalarında Yaşanan Yeniden Yapılanma						
	1997	1998	1999	2000	2001 (Rapor tarihi itibarıyla)	Toplam
Devralınan Banka Sayısı	1	1	6	3	7	18
Birleştirilen Banka Sayısı (1)	-	-	-	-	7	7
Satılan Banka Sayısı (2)	-	-	-	-	2	2
Lisansı İptal Edilen Banka Sayısı	-	-	-	-	1	1
Fon Bünyesindeki Banka Sayısı	1	2	8	11	8	

Kaynak: BDDK
(2) Sümerbank çatısı altında 5, Etibank çatısı altında 2 banka birleştirilmiştir (2) Birleşik Sümerbank (6 banka) ve Bank Ekspres'i ifade etmektedir.

TMSF bankalarının zararlarındaki büyüme durduruldu. 31 Temmuz 2001 itibarıyla Fon kapsamındaki bankaların toplam birikmiş zararı 12,7 katrilyon liradır. Son devredilen beş banka hariç tutulduğunda 30 Nisan itibarıyla 4,928 trilyon liraya (4,2 milyar dolar) kadar yükselen dönem zararı, 31 Temmuz itibarıyla 4,455 trilyon liraya (3,4 milyar dolar) düşürüldü.

Geçici verilere göre geçmiş dönem zararları da dahil olmak üzere, 9 Temmuz tarihinde Fon'a devredilen son beş bankanın toplam zararı 31 Temmuz 2001 itibarıyla 569 trilyon lira oldu.

TMSF bünyesindeki bankaların açık pozisyonları önemli ölçüde kapatıldı. Mayıs 2001 dönemine kadar 4-5 milyar dolar seviyesinde olan net açık pozisyon, Mayıs ayının ikinci yarısından itibaren kamu kağıdı en jeksiyonu sonucunda 600 milyon dolar seviyelerine geriledi.

9 Temmuz tarihinde devralınan beş banka diğer fon bankaları ile karşılaştırıldığında, göreceli olarak çok küçüktü. Son devralınan beş bankanın TMSF bünyesindeki bankaların toplam aktif büyüklüğü içindeki payı, 31 Temmuz itibarıyla yüzde 10,8'dir. Devralınan son beş bankanın Fon bankaları toplam mevduatı içindeki payı ise yüzde 15,4'dür.

Hazine, Tasarruf Mevduatı Sigorta

Fonu'na 8,007 milyon dolar tutarında döviz cinsinden, 8,528 trilyon lira tutarında TL cinsinden kağıt ihraç etdi. Döviz cinsinden ihraç edilen kağıtlar ihraç tarihindeki kurlar esas alınarak Türk Lirasına dönüştürüldüğünde, Hazine tarafından TMSF'na verilen toplam kağıt tutarı 16,3 katrilyon liraya ulaştı.

Erken itfalar öncesi Hazine'den alı-

nan 16,287 trilyon liralık kamu kağıdının 751 trilyon lirası Merkez Bankası'na teminata verilerek karşılığında nakit alınmış ve bu nakit Fon bankalarına mevduat olarak aktarıldı. Teminata verilen kamu kağıtları hariç tutulduğunda, Fon bankalarına aktarılan kamu kağıdı tutarı 15,536 trilyon lira oldu.

TMSF Bankalarının Şube ve Personel Sayısı				
Banka Adı	Şube Sayısı		Personel Sayısı	
	Devir Tarihi İtibarıyla	31 Temmuz 2001 İtibarıyla	Devir Tarihi İtibarıyla	31 Temmuz 2001 İtibarıyla
Demirbank	198	199	4.241	3.724
Etibank (1)	283	210	6.171	4.156
İktisat Bankası	62	62	1.305	1.235
Ara Toplam	543	471	11.717	9.115
Tarişbank	41	41	528	528
Sitebank	13	13	253	251
Bayındırbank	22	20	381	384
Kentbank	86	86	1.422	1.405
EGS Bank	49	49	918	907
Ara Toplam	211	209	3.502	3.475
Genel Toplam-1	754	680	15.219	12.590
Türk Ticaret Bankası	274	218	4.790	3.082
Sümerbank (2)	401	135	9.357	3.198
Bank Ekspres (3)	25	26	721	615
Genel Toplam-2	1.454	1.059	30.087	19.485

Kaynak: BDDK.
İnterbank ve Esbank Etibank bünyesinde birleştirilmiştir. (2) Egebank, Bank Kapital, Yurtbank, Yaşarbank ve Ulusal Bank Sümerbank bünyesinde birleştirilmiştir. (3) Bank Ekspres verileri satış tarihi olan 30 Haziran 2001 itibarıyla.

Enflasyon beklentileri onayladı

Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 3,5, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 54,6, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 69,6 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 46,9 artış gerçekleştirdi. 2001 Ağustos ayındaki yüzde 3,5'lik artışın 1,2'si Devlet sektöründeki fiyat artışlarından, 2,3 ise özel sektördeki fiyat artışlarından kaynaklandı. İmalat sanayi sektörü genel indekside yüzde 4,9 artış gösterdi.

Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre

yüzde 2,9, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 39,5, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 57,5 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 46,5 artış gerçekleştirdi. Bu artışın ana harcama grupları itibarıyla yüzde -0,2'si giyim ve ayakkabı grubundan, yüzde 1,0'ı konut grubundan, yüzde 0,5'i ev eşyası grubundan, yüzde 0,1'i sağlık grubundan, yüzde 0,5'i ulaştırma grubundan, yüzde 0,2'si eğlence grubundan, yüzde 0,6'sı eğitim grubundan, yüzde 0,1'i lokanta grubundan yüzde 0,1'i de çeşitli mal ve hizmetler grubundan kaynaklandı.

TEFE	AĞUSTOS 2001	AĞUSTOS 2000
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	3,5	0,9
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	54,6	20,9
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	69,6	48,9
(01.09.2000-31.08.2001) - (01.09.1999-31.08.2000) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	46,9	58,8

TÜFE	AĞUSTOS 2001	AĞUSTOS 2000
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	2,9	2,2
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	39,5	23,1
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	57,5	53,2
(01.09.2000-31.08.2001) - (01.09.1999-31.08.2000) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	46,5	63,1

2001		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TEFE	Bir önceki aya göre değişim	2,3	2,6	10,1	14,4	6,3	2,9	3,3	3,5				
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,3	5,0	15,6	32,2	40,5	44,5	49,3	54,6				
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	2,5	1,8	6,1	10,3	5,1	3,1	2,4	2,9				
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,5	4,4	10,7	22,1	28,3	32,3	35,5	39,5				

Dış ticaret açığı küçüldü

Cari işlemler dengesindeki fazla, haziran ayında da büyümesini sürdürdü. Haziran ayında 138 milyon dolar cari işlemler fazlası elde edildi. Yılbaşından haziran ayına kadar olan sürede cari işlemler fazlası 530 milyon dolara ulaştı. Geçen yıl aynı dönemde cari işlemler dengesi 5.5 milyar dolar açık vermişti. Cari işlemler dengesindeki fazla ithalattaki yüksek oranlı azalış ve ihracattaki büyümeden kaynaklandı.

DİE verilerine göre; 2001 yılı haziran ayında geçen yılın aynı ayına göre ihracat yüzde 6.5 arttı, ithalat ise yüzde 34.3 oranında azaldı. Aynı dönemde dış ticaret açığı yüzde 70.4 oranında azalarak 2,639 milyon dolardan 782 milyon dolara geriledi. 2000 yılı haziran ayında yüzde 46.8 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2001 yılı haziran ayında yüzde 76.0 olarak gerçekleşti.

2001 Ocak-Haziran döneminde; 2000 yılının aynı dönemine göre ihra

cat %10.2 artarak 15,220 milyon dolar, ithalat %20.0 azalarak 20,381 milyon dolar olarak gerçekleşti. 2000 Ocak-Haziran döneminde 11,673 milyon dolar olan dış ticaret açığı, 2001 yılı Ocak-Haziran döneminde %55.8 oranında azalarak 5,161 milyon dolar olarak gerçekleşti. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise 2000 yılının ilk altı aylık döneminde %54.2 iken, 2001 yılının aynı döneminde %74.7'ye yükseldi.

Merkez Bankası verilerine göre, bu yıl ocakta 677 milyon dolar, şubatta ise 94 milyon dolar açık veren cari işlemler dengesi, martta 230 milyon dolar, nisanda 623 milyon dolar, mayısta 310 milyon dolar ve haziran ayında da 138 milyon dolar fazla verdi. Böylece altı aylık dönem itibariyle cari işlemler dengesinde 530 milyon dolarlık fazla oluştu. Ödemeler dengesi bilançosundaki tanımıyla ocak-haziran döneminde Türkiye 1 milyar 481 milyon dolarlık bavul ticareti ge

liriyle birlikte toplam 16 milyar 881 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirdi. Aynı dönemdeki ithalat ise 19 milyar 659 milyon dolar oldu. Bunun sonucunda geçen yılın eş döneminde 9 milyar 764 milyon dolar olan dış ticaret açığı 2 milyar 778 milyon dolara indi.

Diğer mal ve hizmet gelirleri ana başlığı altında yer alan turizm gelirleri, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 19.9 oranında artarak 3 milyar 79 milyon dolar, faiz gelirleri söz konusu dönemler itibariyle yüzde 26.6 oranında artarak 1 milyar 544 milyon dolar oldu. Diğer mal ve hizmet giderlerini oluşturan kalemlerden faiz giderleri yüzde 27 artarak 3 milyar 688 milyon dolar olurken, turizm giderleri yüzde 7.8 azalarak 940 milyon dolara indi. Ayrıca, Ocak-haziran döneminde sermaye hareketleri yoluyla Türkiye'den 8 milyar 761 milyon dolarlık çıkış yaşandı.

Ödemeler Dengesi Özet Sunum(*)								(Milyon ABD Doları)
	2000 Ocak-Haziran	2001 Ocak	2001 Şubat	2001 Mart	2001 Nisan	2001 Mayıs	2001 Haziran	2001 Ocak-Haziran
Cari İşlemler Dengesi	-5535	-677	-94	230	623	310	138	530
Sermaye Hareketleri (Rezerv Hariç)	7970	2876	-3441	-2174	-797	-2380	-2845	-8761
Net Hata ve Noksan	-481	459	-1168	-564	-218	438	-634	-1687
Rezerv Hareketleri	-1954	-2658	4703	2508	392	1632	3341	9918
(*) Geçici								

	Haziran			Ocak-Haziran		
	2000	2001	Değişim %	2000	2001	Değişim %
İhracat (000 \$)	2.325.801	2.477.647	6,5	13.806.022	15.219.725	10,2
İthalat (000 \$)	4.964.509	3.259.360	-34,3	25.478.652	20.380.643	-20,0
Dış Ticaret Açığı (000 \$)	-2.638.708	-781.713	-70,4	-11.672.630	-5.160.918	-55,8
Karşılama Oranı %	46,8	76,0		54,2	74,7	

Dünya ekonomisi

Küresel durgunluk

Bütün dünyayı saran ekonomik yavaşlama olgusuna, Amerikalı iktisatçılarca, "globalleşme döneminin ilk küresel durgunluğu" adı verildi. İktisatçılar, Türk ekonomisindeki krizin, dünyadaki ekonomik yavaşlamayla aynı sıralarda meydana gelmesinin, Türkiye için büyük şanssızlık olduğunu belirttiler. Uluslararası yatırım bankası Morgan Stanley'in Baş Ekonomisti Stephen Roach'a göre, bundan bir yıl önce tahayyül bile edilmeyen bu genel ekonomik yavaşlama, globalleşme döneminin ilk küresel durgunluğu.

ABD ekonomisi, durgunluğun kıyasında gezinirken, ABD'nin bu düşüşü tüm dünyayı da zorluyor. Bu koşullarda Avrupa Birliği'nin, dünyanın ekonomik büyümesinin lokomotifini olacağı tahminlerinin tersine, Batı Avrupa da ABD'nin yolunda ilerliyor. Alman, İtalyan, Fransız ekonomileri çok olumsuz sinyaller veriyor. Japonya, yıllardır durgunluğun içinde, şimdi ona Tayvan ve Singapur da ekleniyor. Arjantin, Türkiye'den daha derin bir krizin pencesinde kıvranıyor. Arjantin düşerse, bütün Latin Amerika'yı da beraberinde götürecektir.

IMF, dünya ekonomisi hakkında

ki en son değerlendirmesinde ABD'deki dev cari işlemler açığının sürdürülebilir olmadığını ve ABD ekonomisindeki verimlilikte bir düş kırıklığı yaşanması karşısında doların hızlı bir gerilemeyle karşılaşabileceğini açıkladı. Bu sözlerin ve uzunca süredir güçlü dolar politikasının uygulanmasının da etkisiyle beraber ABD ekonomisi hakkındaki karamsar değerlendirmelerin de artması biraraya gelince dolar euro karşısında son beş ayın en düşük seviyesi olan 0,9203'e kadar geriledi.

ABD'de Mayıs'ta 87,7 milyar dolar olan ihracat, Haziran'da 85,95 milyar dolara gerilerken, Mayıs'ta 116,17 milyar dolar olan ithalat, Haziran'da 115,36 milyar dolara gerileyince, dış ticaret açığı 28,47 milyardan 29,41 milyara yükseldi. Mayıs'ta %0,2 azalan stoklar, Haziran'da %0,4 azalırken; Mayıs'ta %0,9 artan satışlar ise Haziran'da %1,4 azalınca; stok/satış oranı 1,42'den 1,43'e yükseldi. Haziran'da %0,9 azalan endüstriyel üretim, Temmuz'da %0,1 azaldı. Kapasite kullanımı ise %77,2'den %77,0'ye geriledi. Haziran'da değişmeyen perakende satışlar, Temmuz'da da değişmeyerek aynı kaldı. Haziran'da %0,2 gerileyen otomobil satışlarının hariç tutulduğu satışlar ise Temmuz'da %0,2 yükseldi.

Haziran'da %0,2 artan tüketici fiyatları, Temmuz'da %0,3 azaldı. Haziran'da %0,3 artan gıda ve enerjinin hariç tutulduğu fiyatlar ise Temmuz'da %0,2 arttı. Haziran'da %1,1 artarak 1.627 milyon olan ev inşaatları, Temmuz'da %2,8 artarak 1.672 milyona yükseldi. Temmuz'da 92,4 olan Michigan tüketici güven endeksi, Ağustos'ta 93,5'e yükseldi. Beklentiler endeksi ise 88,4'den 88,3'e geriledi.

Japon ekonomisi ilk çeyrekte önceden tahmin edildiği gibi %0,2 küçülmedi ve hatta %0,1'lik bir büyüme yaşadı. Fakat analistler, ikinci çeyreğin oldukça kötü geçmiş olduğuna dikkat çekerek bu artışın önemsiz olduğunu ve resesyon yaşadığını vurgulamaktalar. Ekonomik görünümü aşağıya çeken Boj'un uyarısı da aynı yönde; dış dünyada azalan taleple ihracat daha da yavaşlamakta ve üretim sektörü giderek zayıflamakta, bunun etkisi kişi gelirlerine yansıtılarak ekonominin %55'ini oluşturan kişisel harcamalar da giderek azalmakta. İhracat ise yenin sürekli değer kazanmasın-

dan dolayı toparlanamıyor, A.B.D. ekonomisinde ikinci yarıdan sonra beklenen toparlanma umutlarının zayıflaması ve A.B.D.'nin güçlü dolar politikasından vazgeçmeyi düşünmekte olduğuna yönelik yorumlar yende değer artışına yolaçmakta. Boj, dış dünyadan gelen mesajları ve hükümetten gelen çağrılarını daha fazla gözardı edemedi, halihazırda gevşek para politikasını deflasyonla ve düşük büyümeyle mücadele adına daha da gevşetti. IMF, sonu yayımladığı raporunda Boj başkanı Hayami'nin biz herşeyi yapmaktayız reform süreci de devreye girmeli yönündeki tavrını eleştirdi ve deflasyonist döngüden çıkmak için keskin adımların atılması gerektiğini belirtmişti. Boj, bu tutumuyla yenin değerinde bir düşüş yaratarak ihracatı artırıcı hareket edebileceğini de hedeflerken, yen dolar karşısında 119,00 seviyesine ulaştı. Piyasalarda, Boj'un müdahalesi ciddi halde konuşulur hale geldi. Bu noktada, Boj ve hükümet ortak karar alarak yene karşı dolar alabilirler.

Yapılması taahhüt edilen kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi ve batık kredilerin çözülmesine yönelik reformlar işsizliği artırıcı yönde etkili olacakken maliye politikasında da bir gevşemeye değil, aksine 2002 yılında

%1,8'lik bir kesintiye gidilmesine karar verildi. Bu derece zor dönemden geçen Japon ekonomisi şimdilik Eylül verilerine odaklanmış durumda.

Almanya Maliye Bakanı Eichel yaptığı açıklamada, bazı muhalif partilerin hatta bazı Demokrat Parti mensuplarının ekonomiyi canlandırmak amacıyla vergi indirimine gidilmesi için yapılan baskılara karşın hükümetin

lerine yansımalarının neden olduğunu belirtti. Alman Ekonomik Araştırma Enstitüsü DIW yaptığı açıklamada, ekonominin şu anda bir durağanlık içinde olduğunu, bunun üçüncü çeyrekte sürmesini düşündüklerini, ikinci çeyrek için ise büyümenin yıllık bazda %0,7 gerçekleşmesini beklediklerini belirtti.

Mayıs'ta aylık %1,4, yıllık %2,4 gerileyen perakende satışlar Haziran'da aylık %1,8 gerilerken yıllık %0,5 arttı. Haziran'da aylık %0,5 gerileyen, yıllık %3,1 artan toptan eşya satışları Temmuz'da aylık %0,8 gerilerken yıllık %2,2 arttı.

A l m a n
M e r -
k e z
B a n -
k a s ı ,
B u -
b a ' d a n
y a p ı l a n
a ç ı k l a m a -
d a , i h r a c a t -
l a r ı n ı n y ü k s e l i -
ş e g e ç t i ğ i n e
d a i r b i r i Ő a r e t o l m a -
d ı ğ ı , e k o n o m i l e r i n i n r e -
s e s y o n d a o l d u ğ u n u d ü Ő ü n -
m e d i k l e r i , y a z ı n A v r u p a B ö l g e -
s i ' n d e e n f l a s y o n d a b i r g e r i l e m e
b e k l e d i k l e r i , A . B . D . e k o n o m i -
s i n d e i s e b a h a r d a n ö n c e b i r t o -
p a r l a n m a b e k l e m e d i k l e r i b e l i r -
t i l d i .

bütçede yeni açıklara yolaçacağı düşüncesiyle buna karşı olduğunu belirtti. Ayrıca verdikleri sözü tutarak 2006'da bir denk bütçeye ulaşacaklarını belirtti.

Başbakan Schroeder yaptığı açıklamada, A.B.D.'deki ekonomik gelişmelerden rahatsız olduğunu beyan ederken işsizlik hedefinin tutturulamamasına A.B.D. ve Japonya ekonomilerindeki zayıflığın kendi ekonomi

İngiltere'de ise, NTC araştırma şirketinin yaptığı çalışmaya göre ekonominin gidişatında bir noktada "öncü gösterge" olarak nitelendirilen endeks Temmuz ayında dokuz aylık yükselişini bozmayarak 104.3 olarak açıklandı. "Öncü gösterge", ekonominin şu anki durumunda altı ay ilerisine

kadar ki süreyi değerlendirmekte ve hisse senetleri fiyatlarından tüketici güvenine kadar geniş bir yelpazeyi dikkate almakta. Veri, Nisan 2002 dönemine kadar bir ekonomide toparlanma ve kuvvetlenmeye işaret etmekte. Bununla beraber, perakende satışlar Temmuz ayında beklentilerin üzerinde %0,6 arttı; tüketiciler yaz ucuzluğundan faydalanmakta ve ekonomide üretim sektörünün verdiği negatif sinyalleri dikkate almakta. BOE, yine de yıl sonuna doğru tüketim harcamalarında bir yavaşlama beklemekte. Yayınlanan işsizlik verisi, işten çıkarmaların devam etmesine rağmen işsizliğin azaldığı ve %3.2 ile yılın en düşük seviyesinde bulunduğunu yansıttı. Aynı zamanda, ortalama kazançlar da Haziran ayındaki %4,6 seviyesinden %4,8'e ulaşmış durumda. Perakende satışlar ve işsizlik verisini bir araya getiren analistler, bu koşullar altında uzun bir süre BOE'nin faiz indirim kararı almasını beklemekte, zira faizin %5'e çekildiği son toplantıda da 9 üyeden 3 üyeninin indirime karşı olduğu geçtiğimiz hafta açıklandı. Enflasyon, Temmuz ayında %0.6 düşüş kaydetti ve geçen yılın aynı zamanına göre %1,6'lık bir artış kaydetti ki Kasım 1999'dan beri en düşük yıllık artış kaydedilmiş oldu. Bazı analistler, enflasyondaki düşüşün gerekirse BOE'ye faiz indirimlerinde olanak sağlayacağı konusunda hemfikirler.

Rusya'da Petrol, çelik ve inşaat malzemelerinde yaşanan üretim yavaşlaması neticesiyle Temmuz ayında üretim %4,5'e geriledi. Geçen yılın aynı dönemdeki büyüme ise %11,9 olarak kaydedilmiş. Temmuz ayında sanayi üretimi %2,9 artarken, ilk yedi

ayda %5,4 artış olarak gerçekleşti ki geçen yıl ilk yedi aydaki artış %13 seviyesinde bulunuyordu. Enflasyon oranındaki ayarlamalar sebebiyle rublede yaşanan değer artışın bazı endüstrileri olumsuz yönde etkilemekte olduğu, birçok şirketin bu noktada yaşayıp yaşamayacağı soru işaretleriyle örtülü olduğu yorumlar arasında. Enerji Bakanı Yusufov, önümüzdeki yıllar içerisinde yerel gaz fiyatlarını artırmayı planladıklarını açıkladı. Bakan, bu hareketle enflasyonist baskılar yaratacaklarını düşünmediğini de sözlerine ekledi.

Asya'nın ikinci en büyük ekonomisi Çin'de fiyatlar, Temmuz ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre %1,5 arttı. Azalan ihracat gelirleri neticesinde Çin ekonomisi iç talep ile ekonomik büyümeyi yakalamaya çalışmakta; özellikle azalan büyüme ile stoklarını elden çıkarmaya çalışılan üretim sektörünün fiyatlarda azalma yaratabileceği yorumları da yapılmakta. Büyümedeki azalmanın halk üzerindeki etkisinin olumsuz olmasıyla harcamalarında kısıntıya giden tüketiciler perakende satışların çok fazla değişmemesine sebep oldular. Bir önceki yılın Temmuz ayına göre satışlar %9.8 artmış gözükmekte ki son altı ayın %10'luk yıllık artışlarına paralel bir hareket söz konusu olmakta. Temmuz ayında ihracatta %6,6'lık bir artış yaşandı. Ancak analistler bu artışın yalnızca bir aylık bir hareket olduğunu vurgularken, orta vadede dolara endeksli yuanın dolardaki değer artışından ticaret dengeleri açısından olumsuz etkilendiğine işaret etmekte.

Arjantin ekonomisindeki sorun-

lar Brezilya para piyasalarını da olumsuz etkiliyor. Brezilya reali de gerek global yavaşlama gerekse Arjantin'deki olumsuzluklar nedeniyle yıl başından bu yana yaklaşık %25 değer kaybetti. İstatistikler Brezilya'da ekonomik büyümenin yılın ikinci çeyreğinde neredeyse durma noktasına gelmiş olduğunu gösteriyor. Ekonomistler merkez bankasının faizlerde yükseltme politikasına bu aydan itibaren son vereceği ve "SELIC" referans faiz oranını %19 olarak değiştirmeden bırakacağı beklentisinde.

Uluslararası yatırımcılar Arjantin'de borç geri ödeme güçlüğünden endişe ederken yerli mevduat sahipleri de ekonomilerine olan güvenlerini yitirdikleri sinyallerini veriyor. Ülkede para ve altın rezervleri (tahvil hariç) 14-15 Ağustos tarihleri arasında bir günde %1,46 geriledi. Toplam rezervler ise Mart ayında yaşanan kriz sonrası yeni Ekonomi Bakanı Cavallo'nun görevi devralmasından bu yana %36 gerilemiş bulunuyor.

Endüstri üretimi Temmuz'da geçen yılın aynı ayına oranla %2,6 geriledi. Tüketici harcamalarındaki yavaşlamanın özellikle otomobil satışlarını düşürmesi endüstri üretimindeki bu gerilemeye temel neden olarak gösteriliyor. Yılın ikinci yarısında bütçeyi dengelemek ve IMF'ce belirlenen kriterleri sağlamak amacıyla hükümet geçen aydan başlamak üzere işçi ve emekli maaşlarında %13'lük kesinti uygulaması başlattı. Ekonomistler maaş kesintilerinin tüketici gelirlerini azaltarak ekonomik büyümeyi daha da sekteye uğratacağı ortak görüşünü paylaşıyor.

Gelişmekte olan ülkelerde vergi politikası

Gelir üzerinden alınan vergilerin tüketim üzerinden alınan vergilere oranı incelendiğinde, bu oranın 1985-87 ve 1995-97 dönemleri için OECD Ülkeleri genelinde 1.2 iken, gelişmekte olan ülkelerde sadece 0.5 olduğu gözlemlenmiştir. Gelir üzerinden alınan vergilerin kurum kazançları ve kişisel gelirler üzerinden alınan vergiler arasındaki dağılımı incelendiğinde ise 1995-97 dönemi için kurumlar vergisinin gelir vergisine oranının, OECD ülkeleri genelinde 0.3 iken gelişmekte olan ülkeler genelinde 1.2 olduğu görülmektedir. Tahmin edileceği gibi gelişmekte olan ülkelerde vergi idarelerinin yetersizliği ve bilgi tabanlarının eksikliği, kayıt dışı ekonominin boyutu, kişisel gelirleri takip güçlüğü ve şüphesiz tüketimi ve özellikle ithalatı vergilendirmenin arzettiği kolaylık, hükümetleri gelir saikiyle zorunlu olarak tüketimin vergilendirilmesine yönlendirmekte, ayrıca kişisel gelirlere ulaşamama durumu kurumlar vergisinin, gelir

tabanı üzerindeki toplam vergiler içindeki payının yükselmesi sonucunu doğurmaktadır.

Türkiye’de 2000 yılı itibarıyla gelir üzerinden alınan vergilerin GSYİH’ya oranı yüzde 8.5, tüketim üzerinden alınan vergilerin oranı ise yüzde 12.5 tir. Aynı yıl itibarıyla Faiz Vergisi dahil Gelir Vergisinin GSYİH’ya oranı yüzde 6.3, faiz vergisi hariç yüzde 5.0, Kurumlar vergisi tahsilatının GSYİH’ya oranı ise yüzde 1.9 dur. Ülkemizde gelir üzerinden alınan vergilerin GSYİH’ya oranı geliş-

miş ülkelere göre belirgin şekilde düşük olmakla beraber, tüketim üzerinden alınan vergilerin OECD ülkeleri ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

OECD ülkelerinde son otuz yıllık dönemde vergi gelirlerindeki ve bileşimindeki gelişmelere göz atıldığında bir takım eğilimlerin ağırlık kazanmaya başladığı görülmektedir. Hernekadar liberalizasyon ve küreselleşme dünya üzerinde daha etkin kaynak tahsisine ve ülkelerin zenginliğine katkı sağlamış ise de, özellikle kazançların, faiz ve temettü gelirlerinin giderek daha mobil, hareketli hale gelmiş bir vergi tabanı oluşturmaları nedeniyle, vergiden kaçınma ve matrah gizleme olanaklarını da arttırmıştır. Örneğin sermaye gelirleri üzerine görece olarak yüksek vergiler koyan ülkeler - Hollanda-, özel yatırımcıları ve sermaye gelirlerini, bunlara düşük vergi uygulamakta olan ülkelere kaçırma riski ile

1 Tax Policy for Emerging Markets: Developing Countries, Vito Hanzvi ve Howell II Zee, IMF Working Paper, JWP/00/35. Mart 2000.

**Vergi Gelirlerinin Bileşimi
(1995-97 Döneminde GSYİH'nın Yüzdesi Olarak)**

	Gelir Üzerinden Alınan Vergiler			Tüketim Vergileri				Sosyal
	Toplam	Kurumlar	Gelir	Toplam	Genel	Gümrük	Ticaret	Güvenlik
OECD Ülkeleri	14.2	3.1	10.8	11.4	6.6	3.6	0.3	9.5
Amerika	15.4	3.0	12.3	7.0	3.7	2.0	0.3	6.1
Pasifik	16.3	4.3	11.4	8.4	4.3	2.6	0.6	3.5
Avrupa	137	2.9	10.6	12.4	7.3	4.0	0.3	10.8
Gelişmekte Olan Ülkeler	5.2	2.6	2.2	10.5	3.6	2.4	3.5	1.3
Afrika	6.9	2.4	3.9	11.6	3.8	2.3	5.1	0.5
Asya	6.2	3.0	3.0	9.7	3.1	2.2	2.7	0.3
Orta Doğu	5.0	3.2	1.3	10.3	1.5	3.0	4.3	1.1
Batı Yarımküresi	3.7	2.3	1.0	10.6	4.8	2.3	2.6	2.5

karşı karşıya kalmışlardır. Netice- de bu tür vergi tabanları uluslara- rası düzeyde daha çok hareketlilik kazandıkça hükümetler, kamu har- camalarını karşılamak üzere bord- rolu emek, tüketim harcamaları ve buna benzer daha az mobil vergi tabanları üzerine daha ağır vergiler koyma zorunluluğu ile karşı, kar- şıya kalmaktadırlar.

Liberalizasyon ve küreselleşme- nin OECD ülkeleri genelinde ver- gi bilişiminde meydana getirmekte olduğu değişiklikler aşağıda ve- rilen tabloda izlenebilmektedir;

Hernekadar OECD ülkeleri gene- linde gelir ve karlar üzerinden alınmakta olan vergiler en önemli vergi geliri kaynağını -toplam ver- gi gelirlerinin yüzde 35.0'i- oluş- turuyor ise de bu vergi grubunun payında bir gerileme meydana gelmekte ve bu düşme tüketim vergilerindeki artışla telafi olma- ktadır.

Tüketim vergilerinin ve sosyal gü- venlik katkı paylarının oranları tekdüzedir. Hernekadar temel ihti- yaç maddeleri için uygulanan tü- ketim vergilerinin oranları görece olarak düşük tutulmakta ise de alt gelir gruplarındaki aileler gelirle-

rinin daha büyük bölümünü tüke- tim için harcadıkları cihetle, tüke- tim vergilerinin fakir kesimleri daha olumsuz şekilde etkilediği sonucuna varılır. Sosyal güvenlik kesintilerine tavan uygulaması da bu kesintilerin daha regresif -gelir dağılımını bozucu- bir nitelik ka-

zanmasına yol açar. Birçok ülke- de kurumlar vergisi tekdüze oran- da uygulanmaktadır. Kişisel gelir vergisi genelde müterakki olduğu cihetle gelir dağılımını düzeltici bir etkiye sahip olduğu düşüncesi ha- kimdir.

OECD Ülkelerinde 1970-96 Döneminde Vergi Bileşimi

	1970	1980	1990	1996	1996/1970 % Değişme
Kişisel Gelir Vergisi	27.8	31.3	29.4	26.8	-1.0
Kurumlar Vergisi	8.7	7.6	7.9	8.2	-0.5
Sosyal Güvenlik					
İşveren Katkı Payı	6.2	6.7	7.4	7.8	1.6
Çalışan Katkı Payı	11.1	13.5	12.8	14.5	3.4
Diğer Katkılar	2.3	2.1	2.6	2.8	0.5
Bordro Vergileri	1.2	1.3	1.0	0.9	-0.4
Servet Vergileri	7.0	6.2	5.6	5.4	-1.6
Tüketim Vergileri					
Genel Tüketim	13.5	14.2	17.4	17.8	4.3
Özel Mallar	20.4	16.5	12.8	12.9	7.5
Diğerleri	1.9	1.7	1.6	1.8	-0.1
Diğer Vergiler					
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	-

(1) OECD taxes revisited-Steven Clark, Flip de Kam
<http://www.oecd.org//publications/observer/214/article9-eng.htm>

Vergi İstatistikleri

KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİ TAHSİLATININ GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILADAKİ YÜZDE PAYLARI (1992-2000)					
GELİRİN ÇEŞİDİ	1992	1994(*)	1996	1998	2000
Konsolide Bütçe Gel.Top.(1+48)	16,1	19,3	18,2	22,1	27,1
1- Genel Bütçe Toplamı (2+35+42+47)	15,8	19,1	17,9	21,7	26,8
2- Vergi Gel.Top. (3+10+17+27+34)	12,8	15,1	15,0	17,2	21,3
3- Gelirden Alınan Vergi (4-9)	6,4	6,3	5,8	7,9	8,4
4- Gelir Vergisi	5,4	4,7	4,5	6,5	5,0
5- Kurumlar Vergisi	0,9	1,1	1,3	1,4	1,9
6- Ekonomik Denge Vergisi	-	-	0,5	-	-
7- Ek Gelir Vergisi	-	-	-	-	0,1
8- Faiz Vergisi	-	-	-	-	1,3
9- Ek Kurumlar Vergisi	-	-	-	-	0,2
10- Servetten Alınan Vergi (11-16)	0,1	1,0	0,1	0,1	0,3
11- Motorlu Taşıtlar Vergisi	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
12- Veraset ve İntikal Vergisi	-	-	-	-	-
13- Net Aktif Vergisi	-	0,8	-	-	-
14- Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi(**)	-	-	-	-	-
15- Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi(***)	-	-	-	-	0,1
16- Ek Emlak Vergisi	-	-	-	-	-
17- Mal ve Hizm.Al.Vergi (18-26)	4,3	5,5	6,5	6,7	7,1
18- Dahilde Alınan KDV	2,5	2,9	2,8	3,0	3,6
19- Ek Vergi	-	0,2	0,3	0,1	0,4
20- Taşıtlar Alım Vergisi	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
21- Akaryakıt Tüketim Vergisi	0,6	1,2	2,0	2,0	2,6
22- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	0,4	0,4	0,4	0,6	0,7
23- Damga Vergisi	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6
24- Harçlar	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
25- Özel İletişim Vergisi	-	-	-	-	0,3
26- Özel İşlem Vergisi	-	-	-	-	0,2
27- Dış. Tic.Al.Vergi (28-33)	2,1	2,3	2,6	2,5	3,4
28- Gümrük Vergisi	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3
29- Akaryakıt Gümrük Vergisi	-	0,2	0,1	-	-
30- Tek ve Maktu Vergi	-	-	-	-	-
31- İthalde Alınan KDV	1,4	1,7	2,2	2,1	3,1
32- İthalat Damga Resmi	0,4	-	-	-	-
33- Rıhtım Resmi	0,1	-	-	-	-
34- Kaldırılan Vergi Artıkları	-	-	-	-	-
35- Vergi Dışı Nrm.Gel.Top. (36-41)	0,7	1,2	1,1	2,3	2,8
36- Kurumlar Hasılatı ve Devlet Payı	-	0,1	-	0,1	0,2
37- Devlet Patrimuvanının Gelirleri	0,1	0,3	0,6	1,6	1,2
38- Faizler Taviz ve İkrarlardan Geri Alınan	-	0,2	0,2	0,2	0,5
39- Cezalar	0,2	0,3	0,2	0,3	0,4
40- Çeşitli Gelirler	0,3	0,4	0,1	0,1	0,2
41- Rekabet Kur.RTÜK.İMKB. ve SPK'dan Sağ.Gel.	-	-	-	-	0,2
42- Özel Gelirler ve Fonlar Top.(43-46)	2,1	2,6	1,8	2,1	2,4
43- Özel Gelirler	0,2	-	-	-	-
44- Fonlar	1,9	2,6	1,8	1,7	1,8
45- Eğitim Özel Gelirler	-	-	-	0,3	0,4
46- Bedelli Askerlik Özel Geliri	-	-	-	-	0,3
47- Diğer Gelirler	0,2	0,1	0,1	0,2	-
48- Katma Bütçe Gelirleri	0,4	0,2	0,3	0,3	0,4

(*) EDV,NAV. ve EMTV. Hariç
(**) 04.05.1994 tarih ve 3986 sayılı kanun
(***) 26.11.1999 tarih ve 4481 sayılı kanun

Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

	Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri			Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Gerçekleşmeleri			2001 Yılı Bütçe Hedefi
	Ocak Temmuz 2001 (Trilyon)			Temmuz 2000-2001 (Milyar)			
	2000	2001	Artış (%)	2000	2001	Artış (%)	
Gelirler	18.175	27.035	48.7	2.650.174	4.107.243	54.9	49.300
Genel Bütçe Gelirleri	17.840	26.679	49.5	2.629.854	4.067.034	54.6	48.760
Vergi Gelirleri	14.373	19.737	37.3	2.058.008	3.177.122	54.3	37.710
Gelirden Alınan Vergiler	5.623	7.874	40.0	672.5	1.058.817	57.4	12.741
Gelir Vergisi	3.294	6.326	92.0	490.3	946.6	93.0	10.186
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	54	98	81.4	0.5	1.4	180.0	
Kurumlar Vergisi	1.009	1.213	20.2	30.1	70.2	133.2	2.100
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	828	907	0.9	2.9	15.1	420.6	
Servetten Alınan Vergiler	268	319	19.0	54.4	95.5	75.5	397
Motorlu Taşıtlar Vergisi	144	300	108.3	47.8	93.7	96.0	378
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	6.286	8.836	40.5	965.0	1.557.795	61.3	18.083
Dahilde Alınan KDV	2.349	3.422	45.6	400.6	632.8	58.0	7.220
Taşıtlar Alım Vergisi	216	140	-35.1	32.7	23.0	-29.6	431
Akaryakıt Tüketim Vergisi	2.035	2.457	20.7	285.8	542.6	90.1	5.650
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	496	1.110	123.7	48.6	86.0	79.1	1.180
Özel İletişim Vergisi	192	288	50.0	35.6	47.0	34.2	618
Özel İşlem Vergisi	115	176	53.0	17.5	26.4	50.8	400
Dış Ticarettten Alınan Vergiler	2.194	2.706	23.3	365.8	464.9	27.1	6.479
İthalde Alınan KDV	1.982	2.502	26.2	336.3	434.7	29.1	5.923
Vergi Dışı Normal Gelirler	1.711	4.747	177.4	230.5	378.8	64.3	6.778
Katma Bütçe Öz Gelirleri	335	355	0.6	20.3	40.2	98.0	540

EKONOMİK VERİLER

	<u>2001</u>	<u>2000</u>	<u>1999</u>	<u>Değ. (%)</u>	
Fiyat Artışları (%)					
- TEFE					
Ağustos	3,5	0,9	3,3		
Ocak - Ağustos	54,6	20,9	32,2		
Yıllık	69,6	48,9	53,7		
- TÜFE					
Ağustos	2,9	2,2	4,2		
Ocak-Ağustos	39,5	23,1	35,7		
Yıllık	57,5	53,2	65,4		
Bütçe Dengesi (Ocak-Temmuz Trilyon TL)	-12.305	-9.062	-6.276	35.8	
- Gelirler	27.035	18.176	9.117	48.7	
- Harcamalar	39.340	27.238	15.393	44.4	
Faiz Dışı Harcamalar	18.728	12.982	8.627	44.3	
Faiz Harcamaları	20.612	14.256	6.765	44.6	
Faiz Dışı Denge	8.307	5.194	490	59.9	
İç Borç Stoku (2001 Temmuz, 2000 ve 1999 yıl sonu; Trilyon TL)	96.395	36.421	22.920	164.7	
Tahvil	83.934	34.363	19.684	144.3	
Bono	12.461	2.058	3.237	505.5	
Teşviğe Bağlanan Yatırımlar (Ocak;-Temmuz Trilyon TL)	7.037	3.918	3.315	79.6	
Dış Ticaret (2001 Ocak-Haziran, Yıllık Milyon \$)					
- İhracat	15.220	13.806	12.780	10.2	
- İthalat	20.381	25.479	18.405	-20.0	
Denge	-5.161	-11.673	-5.625	-55.8	
	<u>2001</u>	<u>2000</u>	<u>1999</u>	<u>Değ. (%)</u>	
GSMH (Sabit Fiyat)		6.1	-6.1		
GSMH (Birinci Üç Aylık Dönem)	-4.5	4.2	-7.9		
GSMH (İkinci Üç Aylık Dönem)	-11.8	4.9	-3.7		
GSMH (Üçüncü Üç Aylık Dönem)		7.2	-7.6		
GSMH (Dördüncü Üç Aylık Dönem)		7.6	-4.9		
GSMH (Trilyon TL)		125.971	78.283	60.9	
GSMH (Milyon \$)		201.187	185.288	8.6	
Kişi Başına Ulusal Gelir (\$)		2.986	2.880	3.7	
Cari İşlemler Dengesi (Ocak-Haziran; Milyon \$)	530	-5.535	-	-	
- Döviz Geliri	27.506	27.562	-0.2	-0.2	
- Döviz Gideri	26.976	33.097	-18.5	-18.5	
Sermaye Hareketleri	-8.761	7.970	-	-	
Dış Borç Stoku (2001 Mart, 2000 ve 1999 Yılsunu; Milyon \$)	112.054	116.105	103.344	-3.5	
Kısa Vadeli	26.636	28.912	23.472	-7.9	
Orta ve Uzun Vadeli	85.418	87.193	79.872	-2.0	
Yabancı Sermaye İzinleri (Ocak-Haziran; Milyon \$)	1.196	1.203	933	-0.9	
	<u>2001</u>	<u>2000</u>	<u>1999</u>		
(Milyar TL)	<u>17 Ağustos</u>	<u>10 Ağustos</u>	<u>26 Aralık</u>	<u>18 Ağustos</u>	<u>30 Aralık</u>
Emisyon	4.854.348	4.424.670	3.772.411	3.122.688	2.390.748
Para Arzı					
- M1	10.778.705	9.832.094	8.209.624	6.294.603	4.931.262
- M2	39.880.698	39.007.952	32.812.563	26.141.943	22.596.061
- M3	42.790.780	41.101.640	34.957.467	28.568.616	23.594.719
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	37.215.450	36.522.052	30.854.282	24.138.305	21.356.500
- Vadeli Tasarruf	26.436.158	26.396.924	21.011.698	17.402.990	15.634.486
- Vadesiz Tasarruf	4.077.628	3.416.086	2.939.556	2.079.099	1.542.421
- Vadeli Ticari	2.665.835	2.778.934	3.591.241	2.444.350	2.030.305
- Vadesiz Ticari	2.312.601	2.342.763	2.054.864	1.452.343	1.385.070
- Resmi Mevduat	1.723.228	1.587.345	1.256.923	759.523	764.218
Kredi Stoku	34.665.143	34.251.969	27.775.055	23.478.894	16.771.434
- Tüm Banka Kredileri	33.911.412	33.498.438	27.273.331	23.477.389	16.769.283
- M.B. Kredileri	753.731	753.632	1.724	1.505	2.151
Bank. El. Tah. ve Bono	37.223.511	35.336.239	10.557.724	8.822.702	9.297.615

Mevzuat Değişiklikleri

- 02 Ağustos 2001** - 2001/2789 Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:584)
- Toplu Konut Fonundan Toplu Konut Yapımcılarına Açılan Kredi Miktarlarının Artırılmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2001/1)
- 05 Ağustos 2001** - Eğitime Katkı Payı Genel Tebliği (Seri No: 2)
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 298)
- 07 Ağustos 2001** - Tahsilat Genel Tebliği (Seri No: 418)
- Üretimlerini Likit Petrol Gazı ile Yapan Üreticilerin Zararlarının Karşılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (Sıra No:1)
- 08 Ağustos 2001** - Ekonomik ve Sosyal Konseyin Teşekkülü ile Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik
- 12/5/1988 Tarih ve 88/12944 Sayılı Kararnameye İlişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 31)
- 11 Ağustos 2001** - Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VII, No:17)
- Sermaye Piyasasında Faaliyette Bulunanlar İçin Lisanslama ve Sicil Tutmaya İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (Seri: VIII, No: 34)
- 12 Ağustos 2001** - Sermaye Piyasası Mevzuatı Çerçevesinde Değerleme Hizmeti Verecek Şirketlere ve Bu Şirketlerin Kurulca Listeye Alınmalarına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (Seri: VIII, No:35)
- Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: V, No:50)
- 15 Ağustos 2001** - Petrol Ürünlerine Uygulanacak Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Payları Hakkında Tebliğ (PİGM/AFİF 2001-27)
- 16 Ağustos 2001** - Gümrük Genel Tebliği (Serbest Dolaşıma Giriş) Seri No:1
- 17 Ağustos 2001** - 2001/2839 Gelir Vergisi Kanunu'nun Değişik 94 üncü Maddesinde Yer Alan Tevkifat nispetleri Hakkında 93/5148 Sayılı Kararnamenin Eki Karar'da Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar.
- 2001/2846 Dar Mükellefiyete Tabi Kurumların Tevkifata Tabi Kazanç ve İratlarından Yapılacak Tevkifat Nispetleri Hakkında 93/5147 sayılı Kararnamenin Eki Karar'da Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar
- 2001/2847 Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü Maddesinde Yer Alan Tevkifat Nispetleri Hakkında 93/5148 Sayılı Kararnamenin Eki Karar'da Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar
- Milli Emlak Genel Tebliği (Sıra No:257)
- Petrol Ürünlerine Uygulanacak Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Payları Hakkında Tebliğ (PİGM/AFİF 2001-28)
- 18 Ağustos 2001** - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:299)
- Petrol Ürünlerine Uygulanacak Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Payları Hakkında Tebliğ (PİGM/AFİF 2001-29)
- 19 Ağustos 2001** - Faktoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 22 Ağustos 2001** - Petrol Ürünlerine Uygulanacak Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Payları Hakkında Tebliğ (PİGM/AFİF 2001-30)
- 27 Ağustos 2001** - Aracı Kurum Hesap Planı ve Planın Kullanım Esasları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: XI, No:18)
- Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerinin Muhasebesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No:19)
- Aracı Kuruluşların Türev Araçların Alım Satımına Aracılık Faaliyetlerinde Düzenleyecekleri Belgeler ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ (Seri: V, No:51)
- 28 Ağustos 2001** - 200/2890 Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar
- 29 Ağustos 2001** - Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna Ait Karar

Vergi Takvimi

- 07.09.2001** Ağustos 2001 Dönemi Çeklere ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 10.09.2001** 16-31 Ağustos Dönemine ait Akaryakıt Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 17.09.2001** Ağustos 2001 Dönemine ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 17.09.2001** Ağustos 2001 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 20.09.2001** Ağustos 2001 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 20.09.2001** Ağustos 2001 Dönemi Faiz Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 20.09.2001** Ağustos 2001 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 20.09.2001** Ağustos 2001 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.09.2001** Ağustos 2001 Dönemi Özel İşlem Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 25.09.2001** Ağustos 2001 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı ve Ödenmesi
- 25.09.2001** 1-15 Eylül Dönemine ait Akaryakıt Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 25.09.2001** Ağustos 2001 Dönemine ait Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi

Vergi numaralı hayat başladı

Maliye Bakanlığı, bankacılık işlemlerinden yararlanacak gerçek ve tüzel kişilere vergi kimlik numarası kullanma zorunluluğu getirdi. 1 Eylül'den itibaren bankalar, tapu daireleri, trafik büroları, döviz büfeleri, özel finans kurumları ve posta merkezleri başvuranlardan vergi kimlik numarası isteyecek.

Vergi kimlik numarası Vergi Usul Kanunu'na göre gerçek ve tüzel kişilere verilen vergi numarasını ifade ediyor. Nüfus cüzdanının aslı veya tasdikli örneği ile vergi dairesine başvuranlar kolaylıkla vergi numarası alabilecekler. Ağustos ayı sonuna kadar 17.2 milyon gerçek ve tüzel kişi vergi kimlik numarası aldı.

Vergi kimlik numarası vergi kayıp ve kaçışını önlemek amacıyla getirildi. Vergi kimlik numarası alan herkes otomatik olarak vergi mükellefi sayılmayacak ve vergi

ödemeyecek. Ancak yaptığı ekonomik işlemler, yaptığı ödemeler, yatırdığı paralar kayda gireceği için Maliye bu bilgileri vergi denetiminde kullanacak.

Hangi işlemlerde aranacak?

Her türlü banka hesabı açılması,
Repo, yatırım fonu ve altın alım-satımları,
Mevduat hesaplarına para yatırma ve çekme,
Her türlü ticari veya bireysel kredi açılması,
Kredi kartı verilmesi,
Banka çeklerinin tahsile veya teminata alınması, çek bedellerinin ödenmesi
Kiralık kasa işlemleri
Döviz büfeleri veya büroları 3000 dolar veya karşılığı döviz işlemlerinde vergi kimlik numarası tespiti ve kullanımı ile ilgili işlemleri yapacaktır

Ağustos 2001 Kronoloji

01 Ağustos Yüksek Askeri Şura Başbakan Bülent Ecevit Başkanlığında toplandı.

02 Ağustos BDDK Bankaları Taahhüt ettiği 1.4 milyar dolarlık sermaye artışının 1.1 milyarının gerçekleştirildiğini açıkladı.

03 Ağustos IMF İcra Direktörleri Kurulu Türkiye'ye verilecek üçüncü kredi dilimini onayladı. 1.5 milyar dolarlık kredi serbest bırakıldı.

04 Ağustos ANAP'ta beşinci kez Genel Başkan seçilen Mesut Yılmaz, ulusal güvenlik kavramını tartışmaya açtı.

05 Ağustos Hazine yetkilileri, bütçede dağıtılacak çok fazla kaynak kalmadığını vurgulayarak, siyasetçinin oyun alanının giderek daraldığına dikkat çektiler

06 Ağustos Merkez Bankası kısa vadeli faiz oranlarını 3 ile 5 puan arasında düşürdü.

07 Ağustos Hazine 154 gün vadeli bono ihalesinde birleşik yüzde 89.83 faiz ile borçlandı.

08 Ağustos Devlet Bakanı Kemal Derviş, vergi oranlarının kayba yolaçmadan düşürülebileceğini açıkladı.

09 Ağustos Tekel ürünlerine yüzde 10 zam yapıldı.

10 Ağustos BDDK ikinci Başkanı Ali Vefa Çelik, TMSF Bankalarının satışında şeffaflık olmadığı kaygısıyla istifa etti.

11 Ağustos Konya'nın Akkise beldesinde Jandarmanın açtığı ateş sonucu bir kişi öldü beş kişi yaralandı.

12 Ağustos DİE 2001 yılı ilk altı aylık döneminde sanayi sektöründe yüzde 6.2'lik bir azalma meydana geldiğini açıkladı.

13 Ağustos THY iç hat bilet ücretlerine yüzde 5 zam yaptı. Çimentoya yüzde 8 zam geldi.

14 Ağustos Hazine ihalesinde faiz oranı yüzde 98'e yükseldi. Dolar 1 milyon 453 bin lira oldu. Tayyip Erdoğan önderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi kuruluş dilekçesini verdi.

15 Ağustos Dolar Dünya piyasalarında düşerken, Türkiye'de 1 milyon 515 bin liraya kadar yükseldi.

16 Ağustos Beyaz Enerji Operasyonunu yöneten Tümgeneral Osman Özbek rütbesine uymayan bir göreve atanınca istifa etti.

17 Ağustos Teşvik almak isteyen tüm firmalar için güvenlik soruşturması yapılması kararlaştırıldı. Akar-

yakıt ürünlerine yüzde 4.7 zam geldi.

18 Ağustos Son yapılan zamlarla 8 aylık sürede evlerde kullanılan tüpgaz yüzde 130, otogaz yüzde 150, elektrik yüzde 77 zamlandı.

19 Ağustos Hazine halka arz yoluyla döviz ve TL borçlanacağını açıkladı.

20 Ağustos AK Parti Genel Başkanı Tayyip Erdoğan'ın RP İstanbul İl Başkanı olduğu 1994'te yaptığı bir konuşmada halkı laikliğe karşı kışkırttığı ortaya çıktı.

21 Ağustos Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu, AK Parti Genel Başkanı Tayyip Erdoğan'ın ve 6 türbanlı kurucu üyenin üyelikten çıkarılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu.

22 Ağustos Ankara DGM Savcısı Cengiz Köksal Bayındırlık Bakanlığı binasını basarak ihale dosyalarına el koydu. 8 kişi gözaltına alındı.

23 Ağustos Bayındırlık Bakanlığı'ndaki operasyon siyasetin çelişkili açıklamalarına karşın devam ettiriliyor.

24 Ağustos BDDK Fon bünyesindeki bankaların toplam birikmiş zararlarının 12.7 katrilyon liraya çıktığını açıkladı.

25 Ağustos İşadamı Üzeyir Garih sekiz yerinden bıçaklanarak öldürüldü.

26 Ağustos Üzeyir Garih cinayetinin zanlısı olarak açıklanan yedi kişi serbest bırakıldı.

27 Ağustos Bayındırlık Bakanlığı'ndaki vugun operasyonu genişledi. Müsteşar Yardımcısı ve genel müdürler gözaltına alındı.

28 Ağustos Üzeyir Garih'in katil zanlısının cezaevinden aflu çıkan ve askerliğini yapmakta olan bir er olduğu açıklandı. Firar eden katil zanlısı aranıyor

29 Ağustos Dolar TL karşısında düşüşünü sürdürerek 1 milyon 375 bin liraya geriledi.

30 Ağustos Bayındırlık Bakanı Koray Aydın'ın bakan olduktan sonra kurduğu ve inşaat malzemesi sattığı şirketinin cirosunun 7 trilyon olduğu açıklandı.

31 Ağustos GSMH ikinci çeyrekte yüzde -11.8, ilk altı ayda ise yüzde-8.5 daraldı.